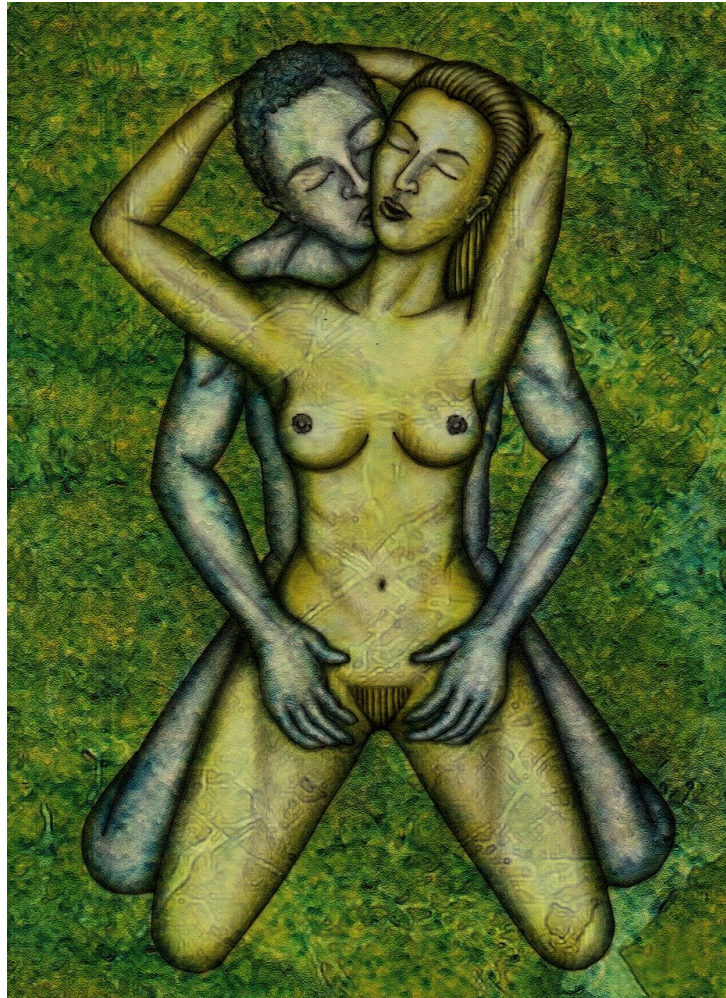

”Sex er som en dans, hvor man skal finde hinanden og lære hinandens kroppe at kende”

En sociologisk undersøgelse af unge voksne mænd og kvinders forståelse af sex, seksuelle grænser og samtykke

Steffen Nørgaard Mikkelsen

Studienummer: 20166895

Aalborg Universitet

Sociologi, 10. semester 2023

Vejleder: Peter Clement Lund

Antal anslag: 167.963

Abstract

There is a need for attention on how *sex*, *sexual boundaries* and *sexual consent* is perceived and practiced in the contemporary society. In 2021 the Danish Government enacted a law on consensual sex, which dictated that having sex with a person without consent is a crime. So, I ask; *how does structures form sexual practices?*

To examine this, I have conducted a qualitative study on young adult's perceptions on sex, boundaries and consent. With a praxeological understanding of the social world I ask the following research questions:

1. *How are sexual boundaries and consent understood in the contemporary society?*
2. *How are these understandings practiced in sexual encounters between heterosexual men and women?*
3. *What significance does gender, as performativity, have for the way sexual encounters are practiced?*

To answer these questions, I have conducted five interviews (with four women and one man) and two focus groups (one with female and one with male participants) in which I have explored how the participants define sex, sexual boundaries and sexual consent. I draw on multiple theoretical concepts of Anthony Giddens' focus on *the transformation of intimacy* and *sexuality as an emancipatory project*; Eva Illouz' focus on *intimacy as an economic structure*, *erotic capital* and *regime of emotional authenticity*; Erving Goffman's concepts of *frontstage*, *backstage*, *performance* and *impression management*; and finally, Judith Butlers concept of *gender* and *sexuality as performativity* and *the heteronormative matrix*.

The analysis is divided into two parts; the first is a descriptive analysis of my informants' understanding of sex, sexual boundaries and consent and how these are practiced. The second part is an analysis with the inclusion of theory from Giddens and Illouz, where I reflect on the meaning of intimacy. In addition, I use Goffman's theoretical concepts to examine the sexual scenes and what challenges that are at stake. Finally, I use Butler to

examine how the structures of gender both constrict and enable the performance of sexual practices.

I conclude that sex, boundaries and consent are inextricably intertwined. They are individual and situational and consist of sets of ritualized practices. Some of my informants experience gendered structural expectations as sexual performers. It is in some cases expected that men have a high sex drive and are initiators while women are passive and recipient. These expectations create a fear in men of overstepping women's boundaries. I argue that these expectations are perceived because some of my informants seems to liberate their sexuality by confronting these norms for sexual behavior.

Furthermore, I conclude that we need to create better 'backstage spaces', where men and women can talk about sex and boundaries in a proactive way. At the same time, we must find ways to break with the structural expectations and notions of what sex is and how it is performed, by improving the bodily practices.

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
Kapitel 1: Introduktion	7
<i>De forulempende strukturer i det danske samleje</i>	7
<i>“Sex er ikke en sandwich” – En definition af seksuelt begær</i>	9
<i>Samtykkeloven – en flyttet grænseovergang</i>	11
<i>Hvad siger feministerne?</i>	12
<i>Det sociologiske blik!</i>	16
Kapitel 2: State of the art	17
Kapitel 3: Forskningsdesign	22
<i>Det adaptive forskningsdesign</i>	22
<i>Videnskabsteoretisk ståsted</i>	23
Verden består af praksisser – en prakseologisk vidensposition	23
<i>Metode</i>	26
Det semistrukturerede interview	26
Fokusgruppeinterview og brugen af vignetter	28
<i>Rekruttering af informanter og min egen position</i>	30
<i>Præsentation af empirisk materiale</i>	32
<i>Etiske forbehold</i>	33
Kapitel 4: Teoretiske perspektiver	34
Intimitet som social konstruktion og demokratisk afsæt i et moderne samfund	34
Samhandlingens anatomi	37
Kønnets performative praksis	39
Opsummering på teori	42
Kapitel 5: Analyse	44
<i>Analysedel 1: Sex, seksuelle grænser og samtykke – situerede definitioner</i>	44
Hvad er sex?	45
Hvor går grænsen?	49
Samtykke – et rungende ‘ja’ eller ‘nej’?	54
Delkonklusion på analyse del 1	59
<i>Analysedel 2: Den seksuelle performativitet – et spørgsmål om køn?</i>	60
Jagten på orgasme	60
”Jeg synes bare det vil være ærgerligt, hvis det blev en kamp mellem mænd og kvinder” –	
Mænd og kvinders seksuelle nærkampe	68
Lad os tale om det	72
Delkonklusion på analysedel 2	78
Kapitel 6: Konklusion & videre arbejde	79

Litteratur	84
Bilagsliste	90

”Han mærker hendes varme lår mod sine hofter, vil høre hende tigge, griber fat om hendes bløde baller, kan høre hende tikke til bristepunktet, gnider sit dunkende køn mod hendes mave, men det bliver for meget, så han tager fat om sin rod og skubber sig lidt indenfor, så hun hiver efter vejret.” (Clod 2016:31)

Kapitel 1: Introduktion

De forulempende strukturer i det danske samleje

Forfatteren Bente Clod har skrevet bogen *Det autoriserede danske samleje og andre nærkampe* (1976). Den rummer flere små tekster om forskellige kønskampe i samfundet, hvor hun stiller spørgsmålstejn ved de roller, der så gennemsyrende dikterer kønnenes omgang med hinanden. En særligt væsentlig tekst for mit speciale er den kun kalder for *Det autoriserede danske samleje*. I denne beskriver hun et ”gennemsnitligt” samleje mellem en mand og en kvinde samt hvilke strukturer, der følger med ind i soveværelset og er med til at styre samlejet. Hun indleder sin tekst med følgende:

”Vi har siddet længe over middagen og snakket. Vi har hørt plader og hygget os. Og så har vi overskredet det magiske punkt og rørt ved hinanden. Nu sidder vi og holder om hinanden, varmt og stærkt, en dyb følelse af samhørighed og tryghed. Vi sidder lige så stille og knuger os af og ind til hinanden, kysser lidt. Så kysser vi mere og holder om hinanden. Trygheden er der stadigvæk, ophidselsen er sød og doven, oplevelsen er stærk. Hvor lykkelig kan et menneske blive?” (Clod 1976:54).

Flirten og forspillet, som Clod beskriver her, bygger en forventning mellem de to parter for, hvad der skal ske. Men disse forventninger, skriver hun, forvandles hurtigt til usikkerhed og præstationsangst, idet de bevæger sig ind i sengen, smider tøjet og beskuer hinanden (Clod 1976:54). Denne usikkerhed bliver affejet ved at bevæge sig tæt nok på hinanden, til de ikke længere kan beskue hinanden. I tumulten, legen og samhørigheden udvikler der sig, hos manden, pludselig en forventning om præstation:

”Nu er han tydeligvis usikker og samtidig mere og mere fast besluttet på at komme over hurdlen. For der står pludselig en hurdle der hedder: ”gennemfør et samleje med denne pige, som du er glad for. Gør hende tilfreds.”” (Clod 1976:54).

Han skal præstere. Han skal vise, at han kan noget. Og pludselig fejler hans erektion, og han bliver mere og mere koncentreret om, at 'få den op at stå' (Clod 1976:55).

Nu skal denne udfordring også overkommes. Mandigheden står på spil, og hvis udfordringen ikke overkommes, vil han fejle som mand.... Der kommer styr på erektionen, og akten kan fortsætte. Men så indtræffer endnu et problem – for hvad tænker kvinden? Hvad vil hun have, og kan han overhovedet give hende dette? Clod skriver videre:

”I den første beruselse er det skønt at være helt sammen, at mærke ham inden i mig, og for ham at føle sig omsluttet. Lidt efter kommer imidlertid næste usikkerhedsmoment. Jeg kan mærke hans tanker: - ”Skal jeg vente på hende, skal jeg gøre noget bestemt for at få hende til at komme? Kom hun nu, var det *det*, hun gjorde?” Tankerne myldrer igen oppe i hovedet på ham. Da han mærker, jeg stimulerer mig selv, slår han sig åbenbart til tåls med at overlade det til mig selv, - og her føler jeg en uønsket følge af det initiativ, jeg har taget: Kan hun alt det andet, kan hun nok også selv skaffe sig en orgasme! Han koncentrerer sig derfor om sin egen orgasme. Min forladthed er nu total. Hans slutspurt forhindrer mig som regel i at stimulere mig selv tilstrækkeligt, så min egen ophidselse daler mærkbart. Det bliver betragterens rolle, jeg må krybe i her til sidst, mens han kæmper for sin udløsning. Ja, kæmper for den.” (Clod 1976:55-56).

Der er i Clods beskrivelse her mange ambivalente følelser på spil. Følelser af opstemthed, liderlighed, kærlighed, samhørighed, der, gentagne gange, i en vekselvirkning, bliver erstattet af følelser som skam, skyld, frygt og usikkerhed. Så hvad er det, der ligger til grund for mandens usikkerhed i samlejet? Hvorfor føler han en sådan trang til at performe? Hvilke praksisser består denne performance af?

Clod har beskrevet det som *seksualitetens fremmedgørelse*. Om dette skriver hun: ”Vi har ”talt ud” om sex. Vi har ”talt ud” om følelser. Men vi har endnu ikke fået de to ting kædet sammen på organisk, NATURLIG vis. (Clod 1976:57). Clod skriver om en socialisering af mænd, der er særligt problematisk:

”Først indpoder mandssamfundet drengen nogle bestemte seksuelle normer. Dernæst at han aldrig må sætte spørgsmålstejn ved de normer eller diskutere dem med andre mænd. (...) Den autoriserede seksuelle adfærd er et levn fra den tid, da en bestemt seksuel adfærd var forudsætningen for slægtens beståen.” (Clod 1976:58).

Den autoriserede seksuelle adfærd har ikke kun en undertrykkende effekt på mænd, men finder i lige så høj grad vej ind i soveværelset og ”undertrykker den pige, han er i seng med.” (Clod 1976:58). Clods bud på en løsning af dette lyder, at mænd må ”bryde den tavshedspligt, han har pålagt sig selv” (Clod 1976:59).

Mænd skal blive bedre til at tale om det, er hendes opråb. Og jeg tilslutter mig det råb! Men hvordan får vi mænd (og kvinder) til dette? Og er det nok at tale om det? Hvilken betydning har den seksuelle praksis? Består den autoriserede seksuelle adfærd stadig, så mange år efter? Disse spørgsmål vil, som led i min problemstilling, der introduceres senere i dette kapitel være tilbagevendende spørgsmål, som jeg søger at besvare. I det følgende vil jeg dykke ned i og præsentere baggrunden for det felt, jeg skriver mig ind i. Jeg vil først definere seksuelt begær. Dernæst dvæler jeg ved den forholdsvis nyindførte samtykkelov, hvorefter jeg vil præsentere et øget fokus på at sætte grænser for sig selv. Slutteligt vil jeg indsnævre og præsentere min indgangsvinkel og egentlige problemstilling.

“Sex er ikke en sandwich” – En definition af seksuelt begær

‘Seksuelt begær’ kan defineres som: ”...the drive, wish, motive, or interest to engage in sexual activity” (Harasymchuk et al. *in press*:5). Det seksuelle begær kan variere i grad over tid. Der kan være tidspunkter en person har mere lyst til sex end andre, ligesom nogle personer generelt kan have mere eller mindre lyst end andre (Ibid.). Seksuelt begær kan inddeles i to forskellige typer; *responsive sexual desire* og *spontaneous sexual desire* (Ibid.). *Responsive sexual desire* er seksuelt begær eller lyst, der kan opstå som en respons på ydre stimuli. Eksempelvis ved at en person flirter, der bliver sagt kærlige ord, rørt bestemte steder eller sendt andre former for seksuelle symboler, der får den modtagende part til at blive opstemt. *Sexual desire* er seksuelt begær, eller lyst, der opstår uden ydre stimuli. Det kan aktiveres af tanker, lyster eller fantasier og dermed vække en lyst. Fælles

for de to former er, at begæret typisk opstår som konsekvens af, at der er en separation mellem en person og dét personen gerne vil have (Ibid.:13). Når en person mærker et behov for noget, eksempelvis intimitet eller seksuel tilfredsstillelse, opstår der et *begær* efter dette. Begæret opstår, fordi personen ofte forbinder dét at opnå dette behov med nydelse (Ibid.). Begær kan variere i styrke, og nogle gange kan begæret være så stærkt, at det kan være umuligt at undertrykke, selvom det går imod personens moral. Begæret kan være så styrende for en persons handlinger, at personen efterfølgende kan stille spørgsmålstejn ved det, som lige er foregået. Selvom stræben efter at få opfyldt ens behov kan være styret af en forestilling om, at der venter nydelse på den anden side, så kan indfrielsen af begæret også være forbundet med skam og skyld, ligesom det kan være forbundet med glæde og stolthed (Ibid.). Denne stræben synes aldrig helt at blive opfyldt og beskrives af nogen som en ”evig kløen, der markerer vores menneskelighed” (Weeks 2011:41). Seksuelt begær differentierer sig fra behov som sult eller tørst, fordi:

”(...) desires are linked to memory traces of previous satisfactions and are fulfilled through hallucinatory reproductions of the perceptions, which become signs of the satisfaction. (...) Desire cannot be a relationship to a real object, but a relationship to a fantasy.” (Weeks 2011:39).

Begær er således forbundet til tidligere erfaringer og oplevelse af nydelse og kan dermed ikke betragtes eller forstås isoleret. Centralt for seksuelt begær er desuden at det adskiller sig fra det mad og drikke som et menneskeligt behov, eftersom det (ofte) inkluderer (minimum) ét andet menneske. Filosoffen Amia Srinivasan (2022), med henvisning til feministen Rebecca Solnit (2019), skriver meget stærkt og sigende, at ”sex er ikke en sandwich” (Srinivasan 2022:106), fordi behov for sex ikke skal sættes i samme forståelsesramme som behov for mad. Vi kan ikke gøre krav på sex på samme måde som vi kan gøre krav på mad, fordi sex, hvis den implicerer andre personer, kræver gensidigt lyst og villighed. Sex er en praksis, der (oftest) foregår med andre personer og derfor fordrer samtykke – og netop begrebet *samtykke* vil jeg dykke ned i nedenfor.

Samtykkeloven – en flyttet grænseovergang

”Den dag, du præsenterer mig for en mand, der tror på mit nej til ham, så skal jeg nok lade være med at foragte ham.” (Clod 1976:28).

Den 1. januar 2021 trådte en ny voldtægtslov i kraft; den såkaldte ”samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse” (Justitsministeriet 2020). Denne lov går også under navnet ”samtykkeloven” (Ibid.) og har ændret ordlyden af den tidligere voldtægtslov fra at omhandle *vold og trusler om vold* til nu at handle om *samtykke*. Personer kan nu straffes med op til 8 års fængsel, hvis der foretages samleje med en anden person, der ikke har givet samtykke til dette (Retsinformation u.å.). *Samtykke* er et forholdsvis nyt begreb, der er kommet ind i diskussionerne af voldtægt og overgreb (Johansen 2021:45). Den kommer, fordi der har været en vurdering af, at det er nødvendigt at ændre den forståelse, der er af voldtægt. Voldtægt skal ikke kun omhandle fysisk vold og/eller tvang, men skal i sin grundkerne omhandle samleje, hvor mindst én part ikke har givet samtykke (Justitsministeriet 2020). Det har været en særdeles omdiskuteret lov, hvor nogen har ment, at den er med til at ”kriminalisere seksuel adfærd” (Træholt & Hjöllund 2020), imens andre mener, at den ikke vil føre til flere domme (Lybech & Prieur 2020). Kritikken handler muligvis mere grundlæggende om fortolkningen af eksempelvis begrebet *samtykke*, end det handler om en decideret kritik af, at alle parter skal have lyst til at indgå i den seksuelle aktivitet, også (og måske særligt!) hvis karakteren af aktiviteten skulle ændre sig undervejs. Så hvordan kan vi forstå begrebet *samtykke*? I begrebet *samtykke* ligger der to dele; det kan være en aktiv handling, noget man *gør*, og så kan det være et *forhold* mellem nogle parter, en relation (Johansen 2021:45). Som en handling, en praksis, kan man give samtykke til en anden, og det givne samtykke kan nu forstås som at der er et samtykkende forhold mellem nogle parter.

Med henvisning til feministen Catharine MacKinnon stiller filosof og feminist Amia Srinivasan spørgsmålstejn ved, hvorvidt jura er det rigtige redskab, fordi ”love om bekræftende samtykke blot [rykker] målstregen for, hvad der kan kaldes juridisk acceptabel sex: hvor mænd førhen måtte stoppe, når en kvinde sagde nej, skal de nu bare få kvinderne til at sige ja.” (Srinivasan 2022:34).

På samme måde taler Jeffrey Weeks om, at samtykke er baseret på ideer om fri vilje og autonome individers evne til at vurdere om man vil være med til det eller ej. Dette vil

uundgåeligt hænge sammen med de ”internationale konventioner og nationale love, som er centrale for forestillingen om seksuelt medborgerskab” (Weeks 2011:32). I Danmark har vi fået en ny lovgivning, der på en måde stiller skarpere på, hvad der er juridisk acceptabel sex. Det er nu ikke længere okay at have sex med nogen, hvis de ikke har givet samtykke. Og samtykke er *ikke* stiltiende. Samtykke er aktivt stillingtagen til villigheden til at deltage i den forespurgte aktivitet. Samtykke skal kunne ændres. Man må gerne blive i tvivl, ligesom det heller ikke kan være rimeligt at skulle overskue ALLE mulige scenarier for dét der skal ske. Så man kan godt ende i en situation, hvor man ikke mener, at man længere vil give samtykke til dét, der foregår. Samtykke kan *ikke* sikres på en app. Og samtykke kan muligvis ikke (udelukkende) klares med jura. Det er et grænseland og konstant i forandring, ligesom det rummer subjektive holdninger og præferencer.

Hvad siger feministerne?

”Feminisme er ikke en filosofi eller en teori, det er ikke engang en synsvinkel. Det er en politisk bevægelse, der har til hensigt at transformere verden, så den ikke er til at genkende. Den spørger: hvordan vil det være at gøre en ende på den politiske, sociale, seksuelle, økonomiske, psykologiske og fysiske undertrykkelse af kvinder? Den svarer: Det ved vi ikke, lad os undersøge det.”
(Srinivasan 2022:11)

Sådan indleder filosof og feminist Amia Srinivasan i sin bog *Retten til sex*, der er et feministisk værk, bestående af forskellige essays, der tilsammen diskuterer, nuancerer og forholder sig kritisk til deisen om ”retten til sex”. Hvem har ret til sex? Og kan man overhovedet sige, at nogen har ret til sex? Det er en bog om kvindelig frisættelse og immanent kritik af de strukturer, der ”guider” os i samfundet og tilslører forståelsen af, at vi alle er frie.

Hun taler om, at kroppe ved fødslen, deles ind i mandlige og kvindelige kroppe, og at denne opdeling ”fastlægger det sociale formål med den individuelle krop” (Ibid.:11). Hun skriver videre at disse sociale formål synes at være til den ene type krops (mandlige) fordel, og hvordan den anden type krop (kvindelige) bliver undertrykt og underlagt særlige forventninger og ansvar (Ibid.:12). Hun pointerer, hvordan en meget privat

praksis som sex faktisk i stedet er noget offentligt, fordi der er tilknyttet sirlige manualer for denne praksis, ligesom der eksisterer forventelige roller til de deltagende:

”De roller, vi indtager, de følelser, vi har; den, der giver, den, der tager, den, der beordrer, den, der betjener, den, der begærer, den, der begæres, den, der nyder godt af det, den, det går ud over. Reglerne for alt dette blev fastlagt, længe inden vi kom til verden.” (Ibid.:12).

Hun skriver sig ind i den feministiske forståelse af, at samfundet er struktureret patriarkalsk; styret og dikteret af mænd, som giver mænd en fordel, ligesom det er organiseret efter mænds interesse. Siden feminismen startede, har kvinder kæmpet imod dette patriarkalske system ved at problematisere mænds handlinger (eller mangel på samme) samt de strukturer, der er med til at undertrykke kvinder. I forbindelse med #MeToo¹ kampagnen stiller hun også spørgsmålstegn ved, at mange mænd faktisk ikke er i stand til at vurdere hvornår de handler uhensigtsmæssigt eller hensigtsmæssigt over for kvinder – hvornår de har en ”velkommen” eller ”klam” opførelse, hvornår de er ”anstændige” og ”nedværdigende” (Ibid.:38). Hun mener, at ”mænd har valgt ikke at lytte, fordi det har passet dem at lade være, fordi normerne for maskulinitet dikterer, at deres egen nydelse har forrang, fordi rundt omkring dem gjorde alle mænd det samme” (Ibid.:38-39).

#MeToo kampagnen er ikke en diskussion om, hvad der er passende og upassende sex. I stedet har kampagnen åbnet øjnene for, at det faktisk har konsekvenser at være upassende og ignorerende over for undertrykkende strukturer (Ibid.:39). Jeg læser Srinivasans bog som en problematisering af, at nogen (kvinder) har manglet en *ret over egen krop*, imens andre (mænd) har følt, at de har haft en *ret til sex*. Vi er nødt til at ændre strukturerne i samfundet, sådan at vi alle (selvfølgelig!) har ret over egen krop, og ingen andre end én selv må, eller skal, bestemme over den, ligesom heller ingen skal påberåbe sig en *ret til sex*.

¹ MeToo er en social bevægelse mod seksuelle krænkelser og sexisme, som startede tilbage i 2017 (Den Store Danske u.å.)

Problemerne ligger ikke nødvendigvis hos individerne, men i stedet hos de strukturer, som dikterer individernes moralske og etiske fordringer. Strukturerne er så dybt indlejret, at det ofte kan blive vanskeligt at få øje på strukturerne uden for individet. Selvom der jo uundgåeligt er nødt til at være konsekvenser for de mænd, der overskrider seksuelle grænser hos andre, eller som bruger deres position til at legitimere deres *ret til sex*, så mener Srinivasan ikke, at denne form for feministisk politik når i mål med frigørelsen af kvinder. I stedet tilslører de strukturer, der undertrykker dem (Ibid.:191). Disse strukturer illustrerer hun med et eksempel om en kvinde og en mand, der havde sex på et kollegieværelse på University of Massachusetts:

”Kvinden, der gav Bonsu et håndjob, havde faktisk ikke lyst – eller det havde hun først, men så mistede hun lysten. Hun fortsatte af samme grund som så mange piger og kvinder fortsætter: fordi kvinder, der gør mænd seksuelt opstemte, skal færdiggøre arbejdet. Det spiller ingen rolle, om Bonsu selv forventede det, for det er en forventning, der allerede er internaliseret af mange kvinder. En kvinde, der fortsætter en seksuel handling, hun ikke længere har lyst til, og som ved, at hun kan rejse sig og gå, men som samtidig er klar over, at dette vil gøre hende til en narrefisse, et offer for mænds foragt: Der er mere på spil her end blot ambivalens, ubehag og fortrydelse. Der er også en form for tvang. Måske ikke fra Bonsu selv, men fra det uformelle, regulerende system af kønsbestemte, seksuelle forventninger. Nogle gange er prisen for at bryde med disse forventninger meget høj, måske endda fatal.” (Ibid.:45).

Her er det ikke manden, i dette tilfælde Bonsu, der ene og alene er problemet. Det er i stedet de strukturer, der er indlejret i både Bonsu og kvinden. Disse strukturer instruerer en passende måde at dyrke sex på, samt en barriere ift. at stoppe selve aktiviteten af frygt for at blive stigmatiseret.

Andre feminister skriver problematiserer manden som værende problemet; det er mændene, der skal gøres noget ved. Her har Valerie Solanas skrevet manifestet SCUM (Society for Cutting Up Men), der anses som et af de mest kendte feministiske manifeste

(Søndergaard 2021:9). Manifestet er oprindeligt skrevet i 1967 og bygger derfor også på kønsforståelser fra denne tid. Det skildrer en kamp mellem kønnene; Kvinder (de gode) på den ene side og mænd (de onde) på den anden – i hvert fald hvis man læser teksten meget bogstaveligt. Også Solanas ligger vægt på strukturer, men med et hovedfokus på, at det er mændene, der er udfordringen, og at der dermed er en kamp mellem ”progressive og reaktionære kræfter: Dem, der vil forandre, og dem, der vil bevare.” (Søndergaard 2021:19). Det er en kamp mellem strukturer. Strukturer, som vi alle, via socialisering, er blevet sorteret ind i som dem, der vil forandre, og dem, der vil bevare. Solanas skriver om *mænd* og *kvinder*, men jeg læser dem i stedet som metaforer for de to oppositioner af strukturer, der kan forstås som to idealtyper for ideelle samfund: Et undertrykkende samfund (”mænd”) versus et mere frit og ikke-undertrykkende samfund (”kvinder”). Solanas taler om socialisering af mænd, som særlig problematisk. Mænd bliver socialiseret til at tage afstand fra passivitet og ”bøssethed”, ved at blive mindet om at være mere som rigtige *mænd* (Solanas 2021:36). Mænd bliver socialiseret ind i en struktur, der både undertrykker kvinder, men også undertrykker mænd – mænd kan ikke blive som de vil, fordi der er ”rigtige” og ”forkerte” måder at være *mand* på.

Slutligt har Asta-Maja Njor Boisen & Katinka Klinge Albrechtsen skrevet bogen *Feministisk selvforsvar*, hvori de beskriver feminisme som en handling. Det er ikke noget, man siger, man *er*, det er noget man *gør* (Boisen & Albrechtsen 2022:24). Hermed berettiger de også *feministisk selvforsvar* som en feminisme, fordi det er en *praksis* til at rykke grænser og ændre noget, der bør ændres – en måde at sige ’nej’ på (Ibid.:24). De taler ind i en feminisme, hvor det handler om at *handle* og *tale* om ens grænser og udfordringer (Boisen & Albrechtsen 2022:24)

For dem handler feministisk selvforsvar om ”at forstå, at vi er værd at forsvare, at vores grænser er værdifulde og vigtige, og vi gerne må sige fra, når de bliver overtrådt” (Ibid.37). Medier, påpeger de, er med til at skabe et billede af, at modstand ikke nytter, fordi tragiske episoder som mord på kvinder ofte bliver gjort til underholdning i nyhederne eller som serier på diverse streamingtjenester (Ibid.:41). Dette er på trods af at det, historisk, har vist sig at være virkningsfuldt at yde modstand (kvindekampen for stemmeret nævnes som eksempel) (Ibid.:43).

I det ovenstående har jeg søgt at introducere nogle af de problematikker, der er forbundet med køn, når det kommer til seksuelt samvær mellem mænd og kvinder. Jeg har belyst, at der eksisterer indlejrede strukturer forbundet til køn, som er svære at slippe fri for uden at blive stigmatiseret. Derudover har jeg påpeget, at seksuelt begær er forbundet til tidligere erfaringer og er et menneskeligt behov, der adskiller sig fra andre menneskelige behov, idet det oftest implicerer et andet menneske, der skal give samtykke. Jeg har endvidere kort skitseret, hvordan samtykke er flydende og kan være svært at fastholde. Slutteligt har jeg præsenteret, hvordan et øget fokus på at sætte grænser kan være et begyndende opgør med de indlejrede strukturer. I det følgende vil jeg præsentere mit overordnede spørgsmål.

Det sociologiske blik!

Med afsæt i ovenstående vil jeg med et sociologisk blik undersøge seksuelle praksisser og hvordan disse både muliggøres, men også begrænses af strukturelle forhold. Hvordan interagerer vi med hinanden seksuelt? Hvordan praktiserer vi grænser og samtykke? Hvilken rolle spiller køn? Disse spørgsmål vil jeg søge at besvare ved at dykke ned i individers oplevelser og forståelser af intimitet, sex, grænser og samtykke.

Mit overordnede spørgsmål er: *Hvordan former strukturer seksuelle praksisser?* For at undersøge dette vil jeg arbejde ud fra følgende tre forskningsspørgsmål:

1. *Hvordan forstås seksuelle grænser og samtykke i dag?*
2. *Hvordan praktiseres disse forståelser i seksuelle møder mellem heteroseksuelle mænd og kvinder?*
3. *Hvilken betydning har køn, som performativitet, for den måde seksuelle møder praktiseres?*

Forskningsspørgsmålene trækker i overvejende grad på tre teoretisk funderede begreber; *intimitet*, *social samhandling* og *performativitet*. Disse begreber vil være sonderende rettesnore gennem min empiriindsamling og analyse.

Inden vi når så langt, vil jeg først dykke ned i noget af den eksisterende forskning på området.

Kapitel 2: State of the art

I det følgende vil jeg give et indblik i den forskning, der er relevant i forhold til min problemstilling. Det følgende vil derfor ikke være en gennemgang af forskning af sex og seksualitet.

Først og fremmest bliver forskning af sex belyst gennem hvad Gagnon og Simon (2017) har defineret som *sexual script theory*. I dette ligger en forståelse af, at der eksisterer særlige seksuelle scripts, der er normativt funderet og fungerer som en drejebog for, hvordan man har sex – altså hvem der gør hvad, hvornår og hvordan.

I artiklen *The Gendered Nature of Sexual Scripts* kommer Michael Wiederman ind på, at mænd traditionelt set er blevet socialiseret til at være dem, der tager initiativ og jager i deres flirt, imens kvinder er socialiseret til at være mere passive og kommunikere med indirekte metoder (Wiederman 2005). De seksuelle scripts for manden bliver som initiativtageren, og ham, der skal styre den seksuelle aktivitet, når det er i gang. Mandens syn på sig selv som begærlig kommer her til at hænge sammen med hans evner som elsker (Ibid.:499). Han skal kunne holde en erektion, undgå at få udløsning (for tidligt) og aflæse kvindens behov og signaler for nydelse (Ibid.:499). Modsat bliver kvindens syn på sig selv som begærende styret af hendes evne til at give oral-sex, være visuelt attraktiv og respondere seksuelt på mandens performance (Ibid.:499). Wiederman finder, at individer i højere grad læner sig ind i disse generelle scripts i starten af et forhold, men som tiden går og parterne lærer hinanden og deres personlige præferencer bedre at kende, begynder de at være mindre bundet af dem (Ibid.:497).

På samme måde finder Sarah Murray også at mænd oplever særlige forventninger til deres seksualitet, som nogen, der skal have høj seksuel lyst og ikke afvise forespørgsler om sex fra deres partner (Murray 2018:140). I nattelivet bliver jagten på kvinder også en måde at performe en maskulin rolle på (Grazian 2007). Der synes i samme ombæring også at eksistere nogle dobbeltstandarder i forhold til flirts i nattelivet. Her oplever kvinder, at de hurtigere bliver sat i en kategori som et seksuelt objekt (Vaadal 2022:1121) og at kvinder også sætter grænser for andre kvinder i form af at dømme dem, hvis de er for flirtende (Fjær, Pedersen & Sandberg 2015).

Andet forskning har peget på, at samtykke til sex forudsættes i parforhold, eller hvis partnerne har været sammen flere gange før (Willis & Jozkowski 2019). Så hvis der én gang er givet samtykke til sex, synes det at være forventet at samtykket er på plads næste gang den ene part vil have sex med den anden.

Dette medfører et pres på den uvillige part til at være den, der kommunikerer samtykke eller giver adgang til sex, når den villige part forventeligt mener, at samtykket er på plads, fordi de én gang har været det før (Willis & Jozkowski 2019). I fokusgrupper finder de, at mændene har nemmere ved at kommunikere samtykke til sex, når de er i et parforhold, fordi de ikke frygter en afvisning på samme måde, som havde det været en, de ikke kender i forvejen (Willis & Jozkowski 2019:1731; Foubert et al. 2006). I fokusgruppen finder de også, at der er forskel på om sex uden samtykke bliver anset som voldtægt alt efter om parterne har været sammen ti gange før mod nul eller én gang (Willis & Jozkowski 2019:1724). Willis et al. peger også på at samtykke er kontekstuel – måden der bliver givet samtykke på er forskellig fra situation til situation (Willis et al. 2019:69).

Nicholas Newstrom, Steven Harris & Michael Miner (2021) forklarer, at længden på forholdet og hvorvidt parterne deler præferencer ikke har nogen indflydelse på *hvordan* de kommunikerer samtykke (Newstrom, Harris & Miner 2021). Mænd og kvinder kommunikerer det forskelligt og værdsætter også forskellige former for kommunikation:

“Specifically, men were more likely than women were to use indirect nonverbal cues (e.g., touching, kissing or caressing the other person) whereas women were more likely than men were to use indirect verbal cues (e.g., asking if the other person has a condom) and to give “no response.””
(Ibid.:455).

Det er i denne forskel i kommunikationen, der kan medføre konflikt eller problemer mellem to parter. Eksempelvis hvis modtageren forstår en handling som signal om lyst eller samtykke og afsenderen ikke mener de kommunikerer lyst eller samtykke (Ibid.:455). Overordnet finder de at miskommunikation foregår, fordi der er forskel mellem den måde, hvorpå mænd og kvinder sender og modtager signaler om samtykke

(Ibid.:460). Ligesom der også er forskelle på, hvad der defineres som sex (se Horowitz & Spicer 2013). Også medier har en stor indflydelse på den måde, som samtykke forstås på (se Aubrey et al. 2022).

I en dansk kontekst har Katrine Johansen, Bodil Pedersen & Tine Thomsen undersøgt hvordan unge tolker og forstår situationer med og uden samtykke. Her finder de, at de unges forståelse af samtykke bygger på, hvad de kalder *sansning* (Johansen, Pedersen & Thomsen 2020). Denne *sansning* er en fornemmelse af situationen og den anden med fokus på hvordan den anden har det (Ibid.:14). De peger på, at det er vigtigt, at oplevelsen af overgreb eller dét at få overskredet grænser ikke bunder i miskommunikation, men i stedet at den ene part ikke *sanser* den anden parts behov:

”(...) a person’s absense of ”sensing” the other person’s needs, desires and vulnerabilities in a sexual encounter, may give rise to this other person’s experience of being violated.” (Ibid.:14).

Sex og Samfund finder også at unge i dag har svært ved at afkode egne og andres grænser (Sex og Samfund 2021). De påpeger, at den offentlige debat spiller en stor rolle for deres forståelse af seksuelle grænser og samtykke. Samtykkeloven har eksempelvis hjulpet flere med at kunne sætte ord på egne grænser, eller forstå at andre har grænser, og hvordan disse grænser kan se ud (Ibid.:7). De finder, at de samme seksuelle scripts, som Wiederman (2005) fremlagde, også gør sig gældende i en dansk kontekst i dag:

”Når mænd har sex med kvinder, oplever mændene, at det forventes af dem, at de skal tage initiativet og føre an i forhold til at flirte, score eller have sex, mens kvinder skal være tilbageholdende og har ansvaret for at sige til eller fra.” (Sex og Samfund 2021:20).

De finder også, at for de unge til tider kan være vanskeligt at sige fra til sex af forskellige årsager. Eksempelvis ”frygten for at skuffe sin partner” og fordi ”sex bekræfter ens kærlighed” samt ”frygten for rygter”, hvor kvinder er ”(...) bange for at blive kaldt

'narrefisse' eller 'kedelig', og mændene bange for at blive betragtede som 'mærkelig'." (Ibid.:21). De påpeger også at:

"(...) debatten hverken er konstruktiv eller nuanceret, grundet dets manglende fokus på mænds oplevelse og dets vedvarende fokus på, at der i offentlige krænkelssager fremlægges en 'gerningsperson' og et 'offer' samt, at debatten ofte reduceres til en snak om overgreb eller ej frem for en samtale om gråzonerne ved grænseoverskridende oplevelser." (Ibid.:35).

Slutteligt vil jeg nævne et væsentligt bidrag af Aryn Benoit & Scott Ronis, der i deres artikel *A Qualitative Examination of Withdrawing Sexual Consent Sexual Compliance and Young Women's Role as Sexual Gatekeepers* finder et videnshul i det med at trække sit samtykke tilbage under sex, eller ændre sit samtykke efterfølgende (Benoit & Ronis 2022). Samtykke handler i den offentlige snak og i undervisning ofte om, at man skal give lov eller ej, og ofte virker det som om, at samtykke gives forud, og så gælder det ind til den seksuelle aktivitet er færdig. Der er for lidt fokus på, hvordan samtykke løbende forhandles, og hvordan det gøres, hvis man pludselig ikke har lyst mere, eller hvis den seksuelle aktivitet har ændret sig til noget, man ikke har lyst til. I forlængelse af de ovenstående bidrag finder de også, at der er forskel på den måde mænd og kvinder kommunikerer og fortolker samtykke og seksuelle symboler på. Diskrepans mellem hvordan kvinder signalerer, at de ikke har lyst mere, og den seksuelle akt derfor skal stoppe, opfattes i flere tilfælde ikke af mændene. De seksuelle scripts foreskriver, at mænd skal være den aktive og kvinder den passiv. Det er eksempelvis problematisk i situationer, hvor kvinders *nej* er passivitet og manglende positiv respons mod deres mandlige partner, fordi dette ikke altid opfattes af manden. Sex synes også (ud fra de traditionelle seksuelle scripts) at foregå på mandens præmisser:

"(...) in sexual interactions between men and women, it is often expected that women will continue with the encounter until their male counterpart achieves sexual climax." (Benoit & Ronis 2022:578).

Det er problematisk, at der er nogle strukturer i form af traditionelle kønsroller og traditionelle seksuelle scripts, som muliggør grænseoverskridende seksuelt adfærd. Endda nogle gange uden parterne hver især er særlig bevidste om det. Det stiller dog et empirisk spørgsmål; er disse scripts og forventninger stadig er gældende?

Kapitel 3: Forskningsdesign

I dette kapitel vil jeg komme ind på mine ontologiske og epistemologiske overvejelser og ståsteder. Jeg vil beskrive mine konkrete metoder og hvordan jeg har indsamlet empiri, ligesom jeg vil komme med oversigt over mit empiriske materiale. Slutligt vil jeg beskrive mine analytiske strategier.

Det adaptive forskningsdesign

Jeg har i hele min arbejdsproces med specialet gjort brug af det adaptive forskningsdesign, der er et bud på en tredje 'vej til videnskabelig viden' (Jacobsen 2012:251). De to andre veje, *induktion* og *deduktion*, har slutningsformer til viden, der går henholdsvis fra observationer til teori og fra teori til observationer (Ibid.:252). Den adaptive vej kan siges at være en vekselvirkning mellem den induktive og den deduktive. Der veksles mellem at gå fra teori til observationer og vice versa. Det er en dualitetstilgang, der mener, at samfundet eksisterer i og uden for mennesket, ligesom det objektive og det subjektive gensidigt påvirker hinanden. Den bygger bro mellem *metodologisk individualisme* og *metodologisk kollektivism* (Ibid.:251-52). Således har jeg vekslet mellem det strukturelle og individuelle perspektiv metodisk såvel som teoretisk. Metodisk ved at anvende enkeltinterviews og fokusgrupper, og teoretisk ved at anvende teoretiske begreber, der begriber det individuelle og strukturelle niveau.

Jeg har benyttet mig af *orienterende begreber* (Ibid.:266), der har været en rettesnor for min tilgang og empiriindsamling. Jeg har ikke haft et egentligt teoretisk fokus i felten, men jeg har bevidst undersøgt forståelser af *seksuel praksis*, *intimitet*, *samtykke*, og *grænser*. Jeg har fra begyndelsen haft en interesse for at undersøge disse fænomener samt de problematikker, jeg har påpeget i introduktionen. Sidenhen har jeg udvidet begreberne med teoretiske positioner, som jeg vil komme ind på i næste kapitel. Således har jeg på forhånd haft en idé om nogle perspektiver, jeg gerne ville udfordre samt nogle teoretiske refleksioner, jeg gerne ville have testet af. På denne måde har jeg arbejdet ud fra den deduktive tilgang. Samtidig har jeg dog været åben for, hvad felten kunne "fortælle" og inspirere mig til at tænke, hvilket ligger mere opad den induktive tilgang. Jeg har tilgået felten med et blik for at udfordre et ensidigt forklarende princip om, at kønsforskellene

bærer præg af stereotype kønsmæssige socialiseringer. Jeg har endvidere været opmærksom på at favne mere multidimensionalt med mine teoretiske perspektiver. Adaptiv teori er meget åben i sin tilgang til empiri, teori og metoder, og det er ikke helt klart, hvordan den adaptive teori rent praktisk skal anvendes (Ibid.:279). Jeg har anvendt tilgangen ved at veksle mellem at være teoritestende og teorigenererende i min dataindsamling og bearbejdning. Jeg har dermed været åben for, at mine konklusioner hele tiden har kunnet og har ændret sig. Teoretisk anvender jeg begreber på et individniveau, der kan kaldes ”adfærds/handlingsmæssige begreber” samt på et højere abstraktionsniveau, eller strukturniveau, der kan kaldes ”systemiske/sociale begreber” (Ibid.:269-70). Formålet med at arbejde med disse to domæner er at nå frem til, hvad der kaldes ”brobyggende/medierende begreber”, der er forklaringer på mødet mellem det strukturelle og det individuelle niveau. Med dette vil jeg i det følgende præsentere mine videnskabsteoretiske overvejelser.

Videnskabsteoretisk ståsted

Jeg vil i dette afsnit diskutere mit videnskabsteoretiske ståsted. Som jeg i overvejende grad har illustreret i introduktionen, ligger mit fokus på *praksisser*. Jeg ser det sociale bestående af praksisser af forskellige afskygninger, og det er disse, jeg er interesseret i. I kapitel 4 vil jeg introducere min teoretiske værktøjskasse mere i dybden, men jeg kan her afsløre, at disse har prakseologiske konnotationer. I det følgende vil jeg derfor argumentere for mine valg af videnskabsteori, når jeg siger jeg tager et prakseologisk ståsted.

Verden består af praksisser – en prakseologisk vidensposition

Jeg er inspireret af Andreas Reckwitz definition af prakseologi. Reckwitz omtaler prakseologi som en kulturteori, der placerer sig mellem to radikale perspektiver; dels *homo economicus*, der forklarer handlinger ud fra individets autonomi og intentioner, og dels *homo sociologicus*, der forklarer handlinger ud fra sociale normer og værdier (Reckwitz 2002:245). Kulturteorier forklarer handlinger ud fra, at sociale normer og værdier sætter rammerne for, hvordan individer fortolker og forstår den verden, de indgår

i. Dette muliggør eller begrænser aktørernes autonomi og intentioner (Ibid.:245-46). Reckwitz trækker på tre former for kulturteorier; *Mentalism*, *Textualism* og *Intersubjectivism*. Ud fra disse formulerer han en fjerde; nemlig prakseologi. Prakseologi anskuer det sociale ud fra *praksisser* (Ibid.:249). Disse praksisser opdeler Reckwitz i to former; *praksis* (*Praxis*), som er handlinger på et mere overordnet plan (det kan kaldes en handlingskategori) og *én praksis* (*Praktik*), som er én konkret handling (Ibid.:249). Dermed kan *praksis* (*praxis*) beskrives som et paraplybegreb for den handlingskategori, der er tale om, mens *én praksis* er den, eller de, handlinger, der er med til at definere handlingskategorien. Praksisser er en "routinized way in which bodies are moved, objects are handled, subjects are treated, things are described and the world is understood." (Ibid.:250). Praksisser er sociale i den forstand, at de er socialt genkendelige (Ibid.:250).

De fire ovennævnte kulturteorier differentieres på måderne, hvorpå de forstår *kroppen* (*body*), *sindet* (*mind*), *ting* (*things*), *viden* (*knowledge*), *diskurser* (*discourse*), *strukturer og processer* (*structure/process*) samt *agenten/individet* (*agent*).

Kroppen forstås, i prakseologi, som det instrument, der trænes til at handle på særlige måder. *Kroppen performer* så at sige handlinger, eller praksisser (Ibid.:251). Hvordan praksissen performs handler i høj grad om den krop, som performer. Praksisser er med andre ord i høj grad formet af kroppen. Det er rutinerede kropslige bevægelser kombineret med rutinerede mentale og emotionelle handlinger, der skaber praksisser (Ibid.:251). Vi tænker eksempelvis sjældent over, hvordan vi går. Det er indlejret i en rutineret kropslig praksis – kroppen kan dermed siges (i nogen grad) at handle uafhængigt af bevidstheden. *Sindet*, eller bevidstheden, handler om den viden, der ligger bag den kropslige handling. Den viden, der gør, at den kropslige handling kan finde sted (Ibid.:251). Det handler om den mentale indstilling, man har i forhold til at opnå noget bestemt.

Det tredje element, *ting*, handler om, at vi ofte handler eller interagerer med ting, og ikke kun med hinanden. Når jeg for eksempel skal foretaget et opkald, handler jeg med min telefon. Prakseologi sidestiller subjekt-objekt handlinger med subjekt-subjekt handlinger (Ibid.:253). Handlinger med objekter er her lige så socialt som handlinger med andre subjekter. På samme måde er handlinger foretaget med sig selv uden andre personer eller objekter også sociale, fordi de er med til at reproducere den måde, vi handler på (Ibid.:253).

Det fjerde element, *viden*, handler om mere end bare dét at vide, hvordan kroppen skal performe i praksis. Det handler om en grundlæggende ”forståelse af verden” herunder objekter, mennesker og en selv (Ibid.:253). Jeg må derfor have en bred forståelse af min omverden, af mig og af de mennesker jeg eventuelt indgår med, og dermed ikke kun en kropslig forståelse af, hvordan jeg skal performe en praksis. For at kunne performe en praksis er jeg også nødt til at forstå mig selv i relation til den samt verden omkring mig. Der er en *intentionalitet* indlejret heri (Ibid.:254). Vi er rettet mod noget, vores praksisser er rettet mod noget. Jeg rejser mig fra sofaen, fordi jeg skal noget. Jeg er rettet mod et mål med min praksis.

Det femte element, *diskurs*, altså sprog, er en form for praksis, som er på lige fod med alle mulige andre praksisser (Ibid.:254-55). I prakseologi er handlinger allerede kollektivt defineret. Vi har tillært praksisser, der eksisterede forud for os, gennem sproget. Dermed kan individerne siges at videreføre allerede meningsbærende praksisser ved at fortælle andre om det enten via tale eller skrift.

Struktur er bygget op af rutiner (Ibid.:255). Ved at gentage praksisser gang på gang over tid skabes strukturerne for denne praksis. Strukturerne består af flere mindre praksisser. Eksempelvis bliver min *hverdag* som struktur opretholdt ved at jeg har nogle rutinerede praksisser. Jeg står op (nogenlunde) samme tidspunkt hver dag, ligesom jeg går i seng på (nogenlunde) samme tidspunkt hver dag. Imellem disse tidspunkter fyldes min hverdag med større og mindre praksisser, som går igen dag efter dag. Jeg spiser gerne tre måltider, jeg dyrker motion, og jeg studerer. Gentagelsen af disse praksisser er med til at strukturere min hverdag og gøre den *hverdagslig*. I en prakseologisk forståelse er strukturer dynamiske, foranderlige og kun opretholdt ved praksisser.

Prakseologi skelner mellem *agent* og *individ*. Overordnet for dem begge er, at de er ”bærer” af praksisser. Det er dem, som *performer* praksisser. Agenten handler hverken autonomt uden at forholde sig til normer, eller helt normstyret uden nogen form for autonomi. Agenterne placerer sig i stedet midt mellem disse. Agenten kan ses som en ”upersonlig” performer af praksisser – individet er derimod den unikke person, der gør særlige praksisser på den egen måde. Individet er skæringspunktet mellem forskellige praksisser og rutiner (Ibid.:256).

Det fokus på praksisser, som prakseologien her tilbyder, går godt i spænd med min interesse i at undersøge og forstå seksuelle *praksisser*. Jeg mener, at den passer godt i den adaptive tilgang i forhold til at se på praksisser i flere forskellige former og bruge forskellige praksisbegreber. Prakseologi placerer sig mellem det rent individorienterede og strukturorienterede, hvilket passer godt til dét jeg gerne vil undersøge; både hvordan individer praktiserer sex, men også hvordan strukturerne muliggør og begrænser disse praksisser. Som jeg også introducerede med, vil jeg i næste kapitel dykke ned i de teoretiske positioner, som jeg mener, alle passer ind i en prakseologisk videnskabsteori, fordi de alle, på hver sin måde, har øje for praksisser.

Metode

I dette afsnit vil jeg præsentere mine metodiske overvejelser, herunder hvordan jeg har grebet min empiriindsamling an samt hvad det empiriske grundlag for min analyse består af.

Jeg har gjort brug af kvalitative metoder, der søger at beskrive *hvordan* noget er, frem for *hvor meget* noget er (Brinkman & Tanggaard 2015:13). Derfor består mit empiriske materiale også af relativt få personer, hvis udtalelser jeg vil gå mere i dybden med frem for at generalisere til en større population. De kvalitative metoder er mangfoldige og bidrager hver især til forskellige former for empiri og fortolkninger. Grundet det prekære emne har jeg valgt at gøre brug af både semistrukturerede interview samt fokusgruppeinterview, hvilket jeg vil komme nærmere ind på i de respektive afsnit.

Det semistrukturerede interview

Det semistrukturerede interview placerer sig et sted mellem det løst strukturerede (hvor meget få spørgsmål er planlagt på forhånd) og det stramt strukturerede interview (hvor der er mange styrende spørgsmål) (Brinkman & Tanggaard 2015:34,36). Interview er en stærk metode til at indsamle viden om fænomener, som man ikke kan læse sig til (Poulsen 2019:97). Formålet med interviewene var at få adgang til viden, som informanten har opnået gennem praksis (Ibid.:98). Det semistrukturerede interview minder på mange

måder om hverdagssamtaler (Rubow 2010). Dog er den ”mere koncentreret og fokuseret end samtalen (...) fordi berøringsfladen nærmest kun er ét punkt (...). Samtalen er også mere asymmetrisk end den private relation vil lægge op til, fordi den interviewedes fortælling er i højsæde.” (Ibid.:235). Det semistrukturerede interview fandt jeg passende, da mine initierende tanker var, at emner som seksualitet, seksuelle erfaringer og seksuelle grænser ville være vanskelige at tale om i større grupper. Overvejelserne med enkeltinterviews var endvidere, at det under denne form ofte er nemmere at tale om mere personlige emner og reelle fortællinger, fordi informanten ikke skal positionere sig i forhold til en gruppe af personer i rummet, som de eksempelvis skulle i mine fokusgrupper. Jeg havde dog også forbehold for enkeltinterviews, fordi emnerne, jeg lagde op til, for nogen kan være meget private og sårbare emner at tale om – også under fire øjne, som i øvrigt også kan være et intimt rum. Jeg har derfor været særlig opmærksom på måden hvorpå jeg har henvendt mig, da jeg skulle finde interviewpersoner, ligesom jeg har været varsom i mine spørgsmål under interviewet. Jeg har dermed været opmærksom på nogle af de etiske spørgsmål, der kan vise sig i interviewundersøgelser (Kvale & Brinkmann 2015:107). Eksempelvis har jeg under interviewene været opmærksom på den stemning, der var i rummet. Sensitiviteten for stemningen har fungeret som en guide for mig, når jeg skulle finde ud af, om spørgsmålene pressede for meget på, om vi skulle gå ned ad den ene vej frem for den anden, og hvor komfortabel informanten var i at tale om emnet. Der var væsentlige forskelle mellem informanterne i forhold til hvor trygge og komfortable de var i at tale om emnet samt hvor nuanceret et sprog de havde til at kunne udtrykke deres oplevelser. Nogle af informanterne var ikke vant til at tale om emner som disse, og her var jeg i højere grad styret af sansningen af rummet. Men på samme måde var jeg heller ikke selv vant til at tale så åbent om emnet, og derfor skulle jeg også indstille mig på dette. Stedet hvor interviewet skulle foregå har i alle tilfælde været op til informanten med formålet om at skabe tryghed fra start. Jeg har interviewet fire kvinder og én mand. Forud for alle interviewene har jeg indhentet samtykkeerklæring (Bilag 12). Jeg har introduceret alle informanterne til interviewets format – hvad Kvale og Brinkmann kalder for *briefing* (Kvale & Brinkmann 2015:183). Under interviewet har jeg fulgt en interviewguide (Bilag 11), hvor spørgsmålene har varieret i forhold til hvor nærgående, personlige og erfaringsbaseret, de har været. Alle interviewene startede ud med en uformel samtale

inden lydoptageren blev startet. Her kunne tvivlsspørgsmål osv. blive afklaret, ligesom vi kunne ”tale os varme” og få en fælles forventningsafstemning til, hvad der skulle foregå. Efter interviewet lavede jeg en *debriefing* (Kvale & Brinkmann 2015:183), hvor informanten og jeg kunne tale om oplevelsen med interviewet.

Fokusgruppeinterview og brugen af vignetter

Foruden enkeltinterviews har jeg også foretaget to fokusgruppeinterviews. Ét med en gruppe på fire kvinder og ét med en gruppe på fem mænd. Fokusgruppeinterviews er ikke at forveksle med gruppeinterviews (Halkier 2012:9). Fokusgrupper bruges ofte til at skaffe indsigt i gruppers fortolkninger, interaktioner og normer (Halkier 2015:139). Forskerens rolle er anderledes i fokusgrupper, end den er i enkeltinterviews. I fokusgrupper vil man have større opmærksomhed på den interaktion, som gruppe-medlemmerne har mellem hinanden, frem for den der er mellem interviewer og gruppe (Halkier 2012:9). Fokusgrupper kan kendetegnes ved ”kombinationen af gruppeinteraktion og forsker-bestemt emne-fokus” (Halkier 2012:9). Den data, som genereres i fokusgruppen kan siges at være på *gruppeniveau* og *individniveau* (Damgaard 2019:132). Derfor vil det også i højere grad være mere idealiserede fortællinger, fordi de skal forholde sig til flere personer omkring dem.

På gruppeniveau handler det om, hvordan gruppen taler sammen og hvordan den løser konflikter eller bliver enige om beslutninger. På individniveau handler det om, hvordan de enkelte individer reagerer på dét, der bliver sagt i gruppen, eller hvis individer bringer egne livserfaringer ind i fortællingen. Gruppen er også et metodisk stærkt værktøj til at stille spørgsmål eller undersøge emner, som jeg enten ikke tænker over, eller som jeg vil have vanskelig ved at spørge ind til (Halkier 2015:139). Der var eksempelvis flere gange i mine to fokusgrupper, hvor medlemmerne i gruppen udfordrede hinanden, spurgte ind til deres udtalelser eller gav udtryk for, at de var uenige. I begge grupper har der været to medlemmer, der forinden fokusgruppen kendte hinanden. Der er fordele og ulemper ved konstellationer at grupper, der ikke kender hinanden og grupper, der kender hinanden (Ibid.:141). Eksempelvis kan grupper der ikke kender hinanden være mere åbne i deres udtalelser, fordi de ikke skal stå til ansvar for det de har sagt efterfølgende, men de skal også oftere forholde sig mere nysgerrigt til hinanden, fordi de ikke har en forforståelse

for de andre medlemmers standpunkter. Derimod kan grupper, der kender hinanden, hjælpe med at uddybe historier, fordi de eventuelt kender dem, eller selv har været der, og det kan også, for nogen, være mere trygt at tale i et rum, hvor man kender de andre frem for at det er fremmede personer (Ibid.:141). Som facilitator i fokusgruppen har min rolle været at kunne få deltagerne til at tale sammen – at ”muliggøre den sociale interaktion i fokusgruppen” (Halkier 2012:49). Til at muliggøre den sociale interaktion konstruerede jeg nogle opgaver og cases (i form af vignetter) til fokusgrupperne (se bilag 8). Vignetter minder om cases og består af ”korte beskrivelser af samfundsmæssige fænomener (...) men de vil ofte være fiktive eller hypotetiske, fordi man konstruerer dem, så de passer til ens forskningsinteresse” (Ejrnæs & Monrad 2012:13). På samme måde som fokusgruppeinterviewet er vignetter egnet til at undersøge ”holdninger, forestillinger, vurderinger, forståelser, tolkninger, værdier eller normer i forhold til et givent fænomen eller scenarie” (Ibid.:13). Tanken med vignetterne er at skabe et konkret fænomen, som gruppemedlemmerne skal forholde sig til. Dette gør det lettere at tage stilling til emnet og danner et godt udgangspunkt for samtalen (Ibid.:16). Netop dette gør vignetmetoden til et vigtigt værktøj, da jeg gerne ville undersøge gruppernes holdninger og tolkninger af seksuelle situationer, hvor nogen er gået over nogen andres grænser. Disse kan være vanskelige at bringe ind, hvis informanterne skal tage udgangspunkt i egne erfaringer. Derfor er ”det en fordel ved vignetmetoden, at man kan belyse intime eller følsomme problematikker, som det ville rumme betydelige praktiske og etiske problemer at observere.” (Ibid.:21-22). Fokusgrupperne blev afholdt fysisk i et lokale, hvor vi alle sad rundt omkring et bord med mulighed for at få lidt mad og drikke – opsætningen skulle danne grundlag for en hyggelig stemning med mulighed for at ”gemme” sig lidt bag bordet. Indledningsvist fik begge grupper en skrive- og diskussionsopgave, hvor de skulle skrive, hvad der faldt dem ind med ordet ’samtykke’. Dernæst skulle de diskutere hvad de havde skrevet ned og snakke, indtil de var klar over, hvor de var enige og uenige i deres definitioner. Derefter fik begge grupper stillet to vignetter. Den første vignet (se case 1 i bilag 8) bestod af en fortælling om et scenarie, hvor en kvinde får overskredet sine grænser. Gruppen skulle ud fra dette diskutere, hvordan de tolkede situationen. Vignette nummer to var ikke den samme i kvinde- og mandegruppen, eftersom vignetten i kvindegruppen, som var det første fokusgruppeinterview (se case 2, bilag 8) viste sig at være så åbenlys, at der ikke var så

meget uenighed i gruppen om situationen. Derfor valgte jeg i mandegruppen at give dem en anden vignette (se case 3, bilag 8). Jeg har sammenligningsgrundlag for den første skriveopgave samt den første vignette, som beskrives som én af fordelene ved at anvende vignetter i fokusgruppeinterviews (Ejrnæs & Monrad 2012:29). Omvendt er det også vanskeligt at konkludere egentlige forskelle blandt kvindernes og mændenes tilgange til opgaverne ud fra to fokusgrupper. Det kunne også bunde i gruppens konstellation og min præstation. Tolkningerne og samtalerne i gruppen er ”fortolkende fællesskaber” (Ibid.:79). Disse fællesskaber tolker teksterne ud fra deres egne baggrunde såsom uddannelse, klasse, køn og praksiserfaringer (Ibid.:90). Derfor kan forskellene i fortolkningerne bygge på langt flere faktorer end køn. I min konstruktion af vignetterne er jeg bevidst om, at jeg taget nogle valg og fravalg ved at inkludere nogle oplysninger og udelukke nogle andre. Det har givet vis også haft en indflydelse på fortolkningerne. Eksempelvis blev der i begge grupper flere gange nævnt, at de manglede flere oplysninger, end det der blev givet dem. De efterspurgte eksempelvis historiske oplysninger om den relation parterne i den første vignette har. Eksempelvis oplysninger om hvad der var foregået i dagene eller ugerne op til, hvordan parret ellers har det med hinanden, samt historik fra parternes tidligere forhold. Oplysninger, som uden tvivl ville have påvirket deres tolkninger af vignetten, men som samtidig var utrolig vanskelig at inkludere i en overkommelig fortælling.

Rekruttering af informanter og min egen position

Rekrutteringen af informanter har været en vanskelig proces. Det har været udfordrende at finde personer, der havde lyst til at dele egne oplevelser om sex. Selve rekrutteringsprocessen har foregået via et opslag (se bilag 9), der flere gange blev delt på Facebook, i grupper på Facebook, LinkedIn og på flere højskoler. Efter en rum tid uden ret meget respons omskrev jeg opslaget en smule (se bilag 9) og sendte det ud igen. Derudover lavede jeg opslag (bilag 14) på det anonyme sociale medie Jodel. Derinde kom der mange forskellige ytringer om samtykke, hvor jeg (A) endte med at have denne korrespondance med en person (B) derinde:

B: Kunne forestille mig det kunne blive en rigtig ubehagelig samtale afhængigt af typerne der melder sig

A: Hvordan vil det blive ubehageligt?

B: Fordi diskussionen om samtykke og mangel på samme ikke just er særlig pæn oftest. Der mangler lytning og gensidig interesse

A: Det er netop det, som disse grupper vil baseres på. Jeg vil facilitere samtalen ud fra nogle spørgsmål og opgaver. Jeg vil sørge for at moderere den, så den ikke bliver ubehagelig

B: Ja good luck

A: Jeg er da nysgerrig på, om du selv har oplevet at samtalen om samtykke bliver ubehagelig? Hvis du gerne vil bidrage med perspektiver vil jeg også kunne foretage et enkeltinterview med dig i stedet. Har du lyst til det?

B: Altså det har jeg jo ellers ville jeg ikke kunne udtale mig. Men nej jeg er ikke interesseret (Bilag 14)

Lignende kommentarer blev skrevet på min opslag derinde. I tilfældet her virker det som om, at der er ret stærke holdninger til emnet og ikke mindst bekymringer i forhold til at tale om det. Jeg forsøgte mig også med at dele flyers (se bilag 10) ud rundt omkring i nogle byer. Der var for det meste positive responser fra folk omkring vigtigheden af at undersøge emnet, men ingen havde selv lyst til at deltage. Dem der tog imod flyeren, vendte heller aldrig tilbage til mig.

Særligt på Jodel kom der også mere karikerede kommentarer på samtykke som nedenstående:

”Jeg ved ikke med jer andre, men jeg har en 746 siders kontrakt, der skal underskrives 32 steder af begge parter med mindst 2 vidner, før der så meget som bliver flettet fingre, det er pivromantisk. Lidt tung at hive med i byen dog...” (Bilag 14)

Kommentarer som denne styrkede min motivation for at dykke ned i emnet, fordi det vidner om, at nogen har et absurd forhold til samtykkeloven og ser den som en irritation frem for noget, der kan guide og hjælpe.

I forhold til mit eget køn som mand har jeg kun kunne gisne om, hvilken betydning det har haft for mine interviews samt fokusgrupper og rekruttering af informanter. På et tidspunkt i processen fik jeg at vide af en kvinde, at det var sejt at jeg, som mand, havde valgt at beskæftige mig med dette – så følte hun at ”der var én som var på deres (kvindernes) side”. Kort efter blev hun også træt af, at hun egentlig skulle føle det sådan, fordi jeg var mand. Det virkede på en måde for nemt, synes hun. Så på en måde har det virket til, at mit køn har medført mere positiv og nysgerrig respons.

På trods af mine bump på vejen fik jeg rekrutteret informanter til både enkeltinterviews og fokusgruppeinterviews, som jeg vil præsentere i det følgende.

Præsentation af empirisk materiale

Min empiri består, som nævnt af fem enkeltinterviews og to fokusgruppeinterviews. En oversigt over de enkelte interviews, varigheden i den, samt alderen på informanterne kan ses her:

Type empiri	Varighed	Transskriberet længde (antal sider i tegn)
Interview med Victoria	1:40:59	35,5 sider
Interview med Henrik	1:10:05	29,5 sider
Interview med Alice	1:20:07	33,5 sider
Interview med Karoline	52:55	18,5 sider
Interview med Johanne	1:00:54	21 sider
Fokusgruppe, kvinder	1:44:20	44 sider
Fokusgruppe, mænd	2:49:29	58 sider
I alt:	10:38:49	240 sider

Mit empiriske materiale består, som beskrevet i ovenstående tabel af i alt 10t 38m lydoptagelse og 240 siders transskriberet materiale. Det er foruden den tid jeg har brugt før og efter interviewet og fokusgrupperne med informanterne. I alt har 8 kvinder og 6 mænd deltaget. Kvinderne er mellem 22-30 år og har forskellig uddannelsesmæssige baggrunde, men med overvægt i længere videregående uddannelser. For mændene er

aldersgruppen lidt højere; 24-33 år, og de kommer også fra forskellige uddannelsesmæssige baggrunde – også her flest med en længere videregående uddannelse.

Etiske forbehold

Kvalitativ forskning er en værdiladet praksis (Brinkmann 2015:463), hvorfor jeg har forholdt mig etisk til min tilgang. Kvalitativ forskning fokuserer ofte på ”menneskers personlige liv og erfaringer” (Ibid.:463) som derefter bliver gjort tilgængelig for offentligheden. Sex, grænser og samtykke er for mange et meget privat emne, der er ukomfortabelt og svært at dele erfaringer omkring. Derfor jeg har også været meget opmærksom på, hvordan de interviewede havde det i situationen og havde, fra starten, lagt op til at de ikke behøvede at svare på noget, de ikke havde lyst til at svare på.

Foruden dette er det min hensigt, at analysen er så tro mod mine informanternes beretninger at de ikke føler sig misforståede eller udstillede. Private informationer er blevet anonymiseret i transskriptionerne og i de inkluderede citater, ligesom alle informanter er blevet pseudonymiseret med et andet navn.

Kapitel 4: Teoretiske perspektiver

I dette kapitel vil jeg komme ind på de orienterende teoretiske perspektiver, som kommer til at indgå i min analyse. Disse perspektiver bygger på begreberne; *intimitet*, *social samhandling*, og *køn og seksualitet som performativitet*.

Intimitet som social konstruktion og demokratisk afsæt i et moderne samfund

Både Anthony Giddens og Eva Illouz beskriver forandringer i intimiteten og relationer fra at være traditionsbundne og forudbestemt i det før-moderne samfund til i dag at være mere løsrevet fra disse traditioner og nu bygge på individuelle valg og fravalg (Giddens 2020; Illouz 2012).

Fremkomsten af præventionsteknologier samt forplantningsteknologier har medført at sex og seksualitet er blevet afkoblet fra menneskers fremtidige forplantning som samfundsmæssigt problem (Giddens 2020:34-35). Med andre ord behøver vi ikke dyrke sex for at få børn eller få børn, når vi dyrker sex. Det har medført, hvad Giddens kalder *den plastiske seksualitet* (Ibid.:35). Måden vi er intime med hinanden på har simpelthen forandret sig. Førhen var intimiteten en forudsætning for forplantning og menneskehedens biologiske overlevelse. Det er vi forbi nu, og intimiteten har dermed skiftet karakter i den forstand, at det biologiske, det naturlige, ikke længere er drivkraften for seksualiteten, som den førhen har været.

Det at være mere fri til at træffe egne beslutninger ser både Giddens og Illouz som mulighedsskabende. For Giddens har det dog den konsekvens at individet selv står til ansvar for at opretholde hvad han kalder for *ontologisk tryghed* gennem en *refleksiv fortælling* om os selv (Ibid.:79). Med dette mener han, at vi ved at træffe valg, konstruerer et selvbillede, der giver os en tryghed i vores eksistens, men vi står samtidig med alt ansvaret – også hvis vi træffer ”forkerte” beslutninger i vores liv. Det er på en måde en form for praksis – noget vi aktivt gør. For Illouz medfører disse frie valg også at ansvaret ligger på individet og at de skiftende former for kærlighedsforhold og -relationer er med til at gøre det komplekst at navigere rundt i. Dog lægger Illouz stor vægt på at det ikke er

de individuelle erfaringer, men derimod de strukturelle rammer for vores valg, der er roden til kompleksiteten (Illouz 2012:4).

En anden væsentlig forskel mellem dem er deres måde at beskue denne moderne måde for refleksive valg i intime relationer på. For Giddens er intimitet et demokratisk afsæt, et emancipatorisk projekt. Det er et symbol på den løsrivelse af traditioner, der endelig er ved at ske. Intimitetens forandring er ikke en kur til at komme ud af økonomisk og teknologisk magt, men det er i stedet symbolet på, at disse magtformer ikke har slået igennem (Giddens 2020:198).

For Illouz er de økonomiske magtstrukturer derimod i fuldt flor i intimitetens ellers så frie rammer. Hendes formål med analysen af intimitet er “at vise at [kærlighed] er formet og produceret af konkrete sociale relationer og vise at kærlighed cirkulerer på en markedsplads af ulige konkurrerende aktører” (Illouz 2012:6).

Trods deres forskelligheder, så rummer begge teorier også en hel del snitflader. Eksempelvis taler de begge to om de forventninger, der er til kønsrollerne samt hvordan forhold har været struktureret før, og hvordan de er struktureret i dag. Kærlighedsrelationer har udviklet sig. Vi er ikke længere bundet af traditioner, som vi tidligere var. Så i dag er der i højere grad åbnet for at kunne finde en partner på tværs af ens sociale gruppe (Ibid.:52). Det har dog ikke gjort valget nemmere og i dag står vi overfor, hvad Illouz kalder den *nye arkitektur af romantiske valg* (New Architecture of Romantic Choice), fordi der nu er andre krav end tidligere i forhold til at finde en romantisk partner (Ibid.:90). Denne nye arkitektur bygger på nogle grundlæggende elementer; der er en stor mængde af valgmuligheder, disse valg bygger på opvejning af egne behov, følelser og livsstil, og slutligt skal disse valg hele tiden fornys med ens romantiske partner (Ibid.:90-91).

Den seksuelle frigørelse muliggjorde at mænd, der ikke længere kunne konkurrere på arbejdspladsen, i hjemmet eller i maskuline fællesskaber, nu kunne bruge den seksuelle arena som kampplads for status (Ibid.:73). Det har betydet at mænd (i meget grove træk) nu i højere grad kæmper om status, mod andre mænd, i den seksuelle arena ved at akkumulere *erotisk kapital*. Erotisk kapital, mener Illouz, kan inddeles i en simpel form handler der handler om antallet af seksuelle partnere og seksuelle erfaringer; og i en kompleks form, hvor erotisk kapital kan veksles til andre kapitalformer såsom status,

bedre arbejde eller bedre karakterer (Ibid.:56-57). Den tydeligste måde man kan visualisere sin erotiske kapital er ved valg af partner (Ibid.:57) men også ved den seksuelle praksis – hvor god man er til at bolle og hvor attraktiv man er. Det er her problemet opstår. For der kan man stå i dilemmaet om man skal akkumulere flere seksuelle erfaringer, eller ej, og hvis ikke, er den partner man nu står og skal vælge så også det bedste man kan få, eller er der noget bedre lidt længere nede af vejen? Det er lidt karikeret stillet op, men det er problemet, som Illouz ser. Hvor der før eksisterede særlige regler og ritualer for koketteri blandt mænd og kvinder indgår vi i dag i, hvad Illouz betegner som *regime af emotionel autenticitet*, som kræver at individerne er opmærksom på deres følelser og kommunikerer disse ud til andre omkring dem og handler på baggrund af dem. Det er ud fra følelser fra dem selv og deres potentielle partner at de kan vurdere hvor vigtigt relationen til hinanden er (Ibid.:31).

Seksualitet er blevet mere demokratisk. Det er blevet et sted for ligestilling, et sted for forhandlinger, og et sted, hvor der bliver sat spørgsmålstejn ved de strukturer, der konstituerer samhandlen (Giddens 2020:190). Det er denne demokratisering, der forudsætter *intimitetens forandring*, som Giddens forudser. På den anden side mener Illouz, at seksualiteten netop ikke er blevet fri. Vi er blevet fri til at vælge, men de økonomiske strukturer har nu vundet indpas i vores måder at vælge en partner på. Vi er mere kalkulerende (og rationelle) i vores valg af partner, fordi det skal være en, som også bidrager til vores erotiske kapital. Flirt og koketteri er forandret, men fylder ikke mindre i dag, tværtimod. I dag fylder det muligvis endnu mere, da vi i højere grad skal måle og veje den vareliggjorte intimitet (og partner) vi er i gang med at forhandle om på markedet. De to teoretiske perspektiver er valgt, fordi Giddens visioner om intimitet som frigjort og ligestillet er interessant at diskutere i forhold til den nye samtykkelov, som egentlig bygger på at alle parter skal have lyst (ligestilling af lyst) i seksuelle relationer – er det også sådan i praksis? Illouz' begreber om intimitet som en del af en økonomisk markedsplads finder jeg brugbar i analyser af de forhandlinger af samtykke og overvejelser omkring at komme til at overskride nogens eller egne grænser. Endvidere ser jeg også, hvordan de begge kan bruges ind i en prakseologisk forståelsesramme, fordi deres teoretiske begreber handler om praksisser, hvordan vi handler med hinanden.

Samhandlingens anatomi

Goffman har med hans værk *Hverdagslivets rollespil* skabt et begrebsunivers til at forstå og fortolke sociale interaktioner. Goffman mener at samfundet skabes og reproduceres ”via den sociale interaktion, sådan som den konkret udspiller sig mellem individerne.” (Rasborg 2018:418). Den sociale interaktion vi har med hinanden kalder Goffman også for *samhandling*, hvilket han definerer som ”indviders gensidige påvirkninger af hinandens handlinger, når de er i hinandens fysiske nærvær.” (Goffman 2015:65). Disse samhandlinger udspiller sig på det han kalder *facadeområde* eller *frontscene* (Ibid.:141), der er det område, hvor vi optræder en bestemt scene og samtidig bestræber os på at give et passende indtryk af den scene og vores rolle (Ibid.:142). Facadeområdet er også det, der er tydeligst og ”tættest” på publikum (personer der er vidne til scenen), og derfor er det vigtigt for den optrædende at opføre sig på en måde, der ikke sætter den i et dårligt lys.

Foruden facadeområdet bruger Goffman også begrebet *bagsideområde* eller *bagscene*. Dette er et område væk fra publikum og er et sted, hvor den optrædende kan oplagre ”rekvisitter og tilbehør til den personlige facade” (Ibid.:146). Bagsideområdet er hvor ”skuespilleren” kan finde de nødvendige rekvisitter og øve replikker. På facadeområdet bliver rollen, der består af et forudbestemt handlingsmønster, spillet foran et publikum, der ser på og bidrager til deres optræden (Ibid.:65). Disse to områder holdes adskilt (Ibid.:147). Når vi optræder vil vi, og vores publikum, gøre hvad vi kan for at opretholde scenen så den ikke går i stykker. Det er fordi vi i vores optræden står vi til ansvar for vores rolle og for det indtryk vi giver til andre. En scene kan gå i stykker på forskellige måder. Eksempelvis kan vi komme til at udvise, hvad Goffman kalder *utilsigtede gestus* (Ibid.:227), som er hvis vi selv (eller andre får os til det) kommer til at gøre noget, der ender med at blive pinligt i situationen. Vi kan også komme til at træde ind på en scene, der ikke er tiltænkt os, det kaldes *ubelejlighedsvis indtrængen* (Ibid.:228). Og så kan vi komme til at ødelægge optrædende ved at udtrykke os uheldigt, eller sige ting, som ikke er passende i selskabet, fordi vi ikke kender de andre personer så godt. Det kaldes *bommerter* eller *brølere* (Ibid.:228). Disse måder at komme til at ødelægge scenen på vil vi helst undgå, fordi vi ikke vil *tabe ansigt* (Ibid.:230). For at undgå dette og rede situationen, eller rede os selv, eller andre, fra at tabe ansigt, anvendes tre forskellige strategier; *forsvarsstrategier*, *beskyttelsesstrategier* og *forholdsregler* (Ibid.:230).

Den første, *forsvarsstrategier*, inddeles yderligere i tre; *dramaturgisk loyalitet*, der fordrer at deltagerne er forpligtet til at opretholde visse moralske forpligtigelser ved eksempelvis at holde på hemmeligheder (Ibid.:230). *Dramaturgisk disciplin*, der fordrer at skuespillerne ikke ødelægger scenen ved utilsigtede gestus eller bommerter. Skuespilleren skal være følelsesmæssigt engageret i at spille sin rolle, men skal samtidig være distanceret nok til ikke at ødelægge scenen. Samtidig skal spilleren også evne at dække over andres afvigelser fra scenen og hjælpe med at holde spillet i gang (Goffman 2015:233-34). Det handler om følelsesregulering og at udvise passende følelser i situationen. Spilleren skal ”styre sit ansigt og sin stemme” (Ibid.:234). Man må ikke afsløre, hvordan man føler, fordi man skal vise passende følelser i situationen. *Dramaturgisk varsomhed* er at spillerne bør udvise ”forsigtighed og fremsyn”, vi skal ikke være for vovede i vores forestillinger, og derfor er en god strategi at vælge at loyalt hold til ens optræden (Ibid.:235).

Beskyttelsesstrategier, er teknikker til at opretholde situationen og sikre at forestillingen kan fortsætte. Her tales eksempelvis om *taktfuld uopmærksomhed* (Ibid.:245), som er en bevidst overhøring af informationer man ikke ”burde” have adgang til:

”Når optrædende laver en smutter og afslører en misforhold mellem det fremførte indtryk og den blotlagte virkelighed, kan publikum taktfuldt ”lade være at se” smutteren eller uden videre godtage den undskyldning, der bliver givet.” (Ibid.:246).

Den sidste strategi, som mere er et forbehold, handler om at skuespillerne samt publikum hele tiden må have visse forholdsregler. Den optrædende skal ”være opmærksom på hentydninger og villig til at tage sig af dem, for det er ved hjælp af hentydninger, publikum kan advare den optrædende om, at hans forestilling er uacceptabel, og at han må skynde sig at revidere den, hvis han skal redde situationen.” (Ibid.:248).

Jeg finder det interessant at anvende Goffmans perspektiv til at få øje på de samhandlingsregler, der strukturerer de seksuelle møder, hvordan vi handler med

hinanden, hvordan sex praktiseres som en optræden på en scene samt hvad der eventuelt ligger til grund for situationer, hvor personer overskrider andres grænser. Hvorfor gør de det, og hvorfor lader andre det ske? Spørgsmål som dem mener jeg at kunne reflektere over med Goffmans perspektiver. Goffmans interaktionistiske perspektiv passer også ind i en prakseologisk videnskabsteoretisk position, da hele hans teori handler om, hvordan vi praktiserer samhandlinger med hinanden og hvad disse praksisser består af.

Kønnets performative praksis

Butler analyserer i sit værk *Kønsballade* (eng. *Gender Trouble*), hvordan køns kategorier er sociale konstruktioner. De bygger på forestillinger om, hvordan mænd og kvinder skal se ud og hvilken adfærd de skal udvise. Butlers mål med teksten *kønsballade* var ”at åbne op for mulighedsfeltet for køn uden at diktere, hvilke muligheder, der burde realiseres.” (Butler 2010:viii).

Med dette taler Butler ind i en emancipation af køn og kønsroller. Det der kategoriseres som maskulint eller feminint kan både betegne en ”kvindekrop” som det kan betegne en ”mandekrop” (Ibid.:45). ”Socialt køn er derfor hverken det kausale resultat af biologisk køn eller tilsyneladende lige så fast som biologisk køn.” (Ibid.:44). Socialt køn er for Butler ”den kulturelle inskription af betydningen på et forudgivet biologisk køn” samt ”det produktionsapparat, hvorigennem biologisk køn etableres” (Ibid.:46). Hvad betyder det så, at socialt køn er det produktionsapparat, hvorigennem biologisk køn etableres? Hvis vi eksempelvis, for en stund, køber præmissen om at det biologiske køn er bestemt af det kønsorgan en person besidder samt hvilke XY-kromosomer personen består af, hvordan kan det så være, at vi ofte kommer til at bestemme det biologiske køn på en anden person bare ved at kigge på den? Med alle dens lag af forskellige udtryk, selvfølgelig. Hvordan kan jeg være så overbevist om, at det er en mand eller en kvinde jeg står overfor, hvis personen er fuldt klædt i tøj og jeg ikke har mulighed for at se personens kønsorgan og det samtidigt er umuligt for mig, at gennemskue hvilke kromosomer personen består af? Til dette nævner Butler, at biologisk køn hele tiden har været socialt køn (Butler 2010:48). I det scenarie, hvor mit gæt stemmer overens med personens egen forestilling kan det siges at personen udviser et, for mig, ”forståeligt køn”,

som er betyder at man ”på en eller anden måde indstifter og fastholder relationer af kohærens og kontinuitet mellem biologisk køn, socialt køn og seksuel praksis og begær.” (Ibid.:60). Det handler om hvordan vi praktiserer køn og kønsidentiteter over for hinanden.

Forholdet til køn bygger på et relationelt perspektiv. Køn er hvad det er, fordi det står i modsætning til hvad det *ikke* er. Det er altid ”relativt i forhold til de konstruerede relationer, hvori det bliver bestemt” (Ibid.:50). Jeg kan definere mig selv som mand i kraft af, at jeg *ikke* identificerer mig selv som kvinde. Selvom det er køn er konstrueret betyder det *ikke* at det er ”illusorisk eller kunstigt” (Ibid.:82). Kønskategorierne er virkelige for individerne, og det har virkelige konsekvenser for dem. Selvom kategorien ”mand” er socialt konstrueret har kategorien ”mand” stadig en betydning for mig. Jeg handler ud fra en forestilling om, at jeg er en mand, og derfor har den, selvom den er socialt konstrueret, stadig en konsekvens for mig. Men der ligger samtidig også et påbud om at være et bestemt køn, eller være et køn på en bestemt måde:

”Påbuddet om *at være* et bestemt køn producerer nødvendigvis fiaskoer, en række usammenhængende konfigurationer, der i deres mangfoldighed overskrider og trodser de påbud, som har genereret dem. Selve påbuddet om at være et bestemt køn løber desuden ad diskursive baner” (Ibid.:241).

Køn bliver konstrueret gennem sproget. Gennem de diskurser vi har om forventningerne til og forestillingerne om køn. ”*Mand* dig nu op”, ”lad være med at være sådan en *tøsedreng*”, ”Rigtige *mænd* græder ikke” – alle sammen *kønnede* ord og sætninger, der er med til at skabe diskurser om, hvad eksempelvis mænd er for en størrelse. De skal være stærke, de skal være modige, og de skal for alt i verden *ikke* græde. På samme måde bliver der talt om ”drengfarver” og ”pigefarver”, om ”drengetøj” og ”pigetøj” – der er noget særligt tøj vi hver især må gå i og der skal også have de passende farver. Kønssudtryk og det at *gøre køn* er hvad Butler samler i begrebet *performativitet*. Om dette nævner hun:

”[Performativitet er] Måden, hvorpå foregribelsen af en kønnet essens producerer det, som den sætter som uden for sig selv. For det andet er

performativitet ikke en enkeltstående handling, men en gentagelse og et ritual, der opnår sine virkninger via sin naturalisering i konteksten af en krop, delvist forstået som en kulturel tidslig varighed.” (Ibid.:xv).

Performativitet er et ritual af gentagende praksisser. Der kan performes forskellige fænomener. Som jeg var ind omkring med Goffman består samhandlinger også af ritualiserede gentagelser af praksisser, der former den scene vi spiller og fremviser. På lige fod med scener performer vi også vores køn:

”Idéen om køn som performativ forsøgte at vise, at det, vi anser for at være kønnets indre essens, er fremstillet gennem et vedvarende sæt af handlinger, sat gennem den kønnede stilisering af kroppen. På denne måde viser den, at det, som vi antager for at være en ”intern” egenskab ved os selv, er noget, vi foregriber og producerer gennem visse kropslige handlinger; og i ekstreme tilfælde, en hallucinerende virkning af naturaliserede gestusser.” (Ibid.:xv).

Performativitet er også en strategi. Vi performer passende køn for at undgår strukturelle konsekvenser (Butler 2010:232). Det ”udføres med det strategiske formål at opretholde socialt køn inden for dets binære ramme”. (Ibid.:233). Disse konsekvenser undgås bedst ved at blive inden for hvad Butler kalder for *den heteronormative matrix*, der dikterer en form for relation, der bygger på et mand/kvinde-forhold, og en mand/kvinde måde at dyrke sex og begære hinanden på (Ibid.:135).

Denne heteroseksuelle matrix dikterer hvilke kroppe, hvilke kønsidentiteter og hvilke slags begær der er legitime (Brady & Schirato 2011:43). Mænd er mænd biologisk og socialt og mænd begærer kvinder; og modsat er kvinder, kvinder biologisk og socialt og kvinder begærer mænd. På denne måde er seksualitet også en performativitet. Dette er styret af de performative gentagelser, som konstituerer køn, seksualitet, begær og udtryk. Butlers formål med *Kønsballade* er at ryste op i de konservative forståelser af køn. Både biologisk og socialt. Det handler om ”hvordan man gentager eller endda at gentage og gennem en radikal mangfoldiggørelse af socialt køn, at *forskyde* selve de kønsnormer, der muliggør gentagelsen.” (Butler 2010:245). Butlers teoretiske apparat med vægt på det

performative taler godt ind i den prakseologisk forståelsesramme, som jeg lægger for specialet her. Butlers fokus på det performative som en praksis og hendes blik for de strukturelle begrænsninger finder jeg anvendelige i en analyse af, hvordan vi *praktiserer* vores køn og seksualitet over for hinanden, samt hvilke kønsmæssige strukturer, der muliggør og begrænser disse praksisser.

Opsummering på teori

I det ovenstående har jeg nu præsenteret de tre teoretisk orienterede positioner, som vil danne rammen for min analyse. Giddens' perspektiv på intimitet som et demokratisk afsæt mener jeg vil kunne åbne op for diskussionerne af ligestilling og frisættelse. Dog mener jeg der er nogle mangler i forhold til den teoretiske fleksibilitet, og derfor er Illouz' perspektiv på intimitet og seksualitet som en vareliggørelse samt hendes begreber om følelsesmæssig ulighed, emotionel ligestilling og erotisk kapital vil kunne bidrage med netop den fleksibilitet.

Erving Goffmans teori om samhandling har jeg valgt, fordi hans begreber og metaforer åbner en verden for at forstå de samhandlinger, der nogle gange kan gå galt. Jeg mener at kunne bruge denne teori til at sætte samhandlingen i perspektiv og forstå de hårknuder, der kan opstå i sociale samhandlinger.

Slutligt har jeg valgt Judith Butlers perspektiver på køn og seksualitet som performativitet, fordi jeg mener jeg med dem kan indkredse grænserne for det performative i de samhandlinger. Hvordan kan jeg se strukturer indlejret i samhandlingerne og hvilken rolle spiller køn egentlig her?

Teorierne muliggør analyse på individniveau med afsæt i Goffmans samhandlingsregler, Butlers performativitet, Illouz' emotionel autenticitet og erotisk kapital og på et strukturelt niveau med afsæt i Giddens begreber om ontologisk sikkerhed og intimitet som emancipatorisk projekt, Illouz' fokus på intimitet som en økonomisk praksis, og Butlers fokus på de strukturelle rammer for performativitet i form af den heteronormative matrix.

Jeg mener derfor at kombinationen af disse perspektiver vil muliggøre analyse af de seksuelle praksisser samt hvilke strukturer, der muliggør men også begrænser disse praksisser.

Kapitel 5: Analyse

Analysen er inddelt i to dele, der relaterer sig til de tre forskningsspørgsmål, der blev præsenteret i kapitel 1, og lyder som følger:

1. *Hvordan forstås seksuelle grænser og samtykke i dag?*
2. *Hvordan praktiseres disse forståelser i seksuelle møder mellem heteroseksuelle mænd og kvinder?*
3. *Hvilken betydning har køn, som performativitet, for den måde seksuelle møder praktiseres?*

Den første analysedel vil primært være en deskriptiv analyse af mit empiriske materiale ud fra de første to spørgsmål; hvordan forstås sex, grænser og samtykke samt hvordan performs disse. Der vil i denne ikke blive inddraget så meget teori, men i stedet være et større fokus på informanternes udtalelser og beskrivelser omkring deres *praksisser*.

Den anden analysedel vil tage udgangspunkt i det sidste spørgsmål og her vil jeg trække på de teoretiske perspektiver, jeg har introduceret i kapitel 3. Her vil fokus også ligge på informanternes udtalelser, men jeg vil bevæge mig fra et mere mikroorienteret til et makroorienteret analyseniveau, når jeg kigger på, hvilken indflydelse strukturerne indvirker på individernes *praksisser*.

Analysedel 1: Sex, seksuelle grænser og samtykke – situerede definitioner

”(...) de er mestre i at sende forvirrende signaler, der er ingen, der kan overgå dem, man kan lede i tusinde år, men man vil aldrig finde mere forvirrende signaler end dem, der kommer fra menneskene.” (Erlend Loe Doppler 2019:20)

Hvad er sex?

En væsentlig del af analysen er først og fremmest at præcisere den forståelsesramme, som mine informanter har udtrykt deres holdninger, forståelser og perspektiver indenfor. Derfor vil jeg i det følgende fokusere på hvordan mine informanter forstår fænomenet *sex*.

Sex blev ikke eksplicit italesat af alle informanterne, men blandt de informanter, som jeg talte med om deres forståelse af *sex*, virkede denne definition som en mere eller mindre kompleks og arbitrær sammensætning af forskellige praksisser. I samtalerne definerede mine informanter *sex* meget konkret i kropslige praksisser såsom *kys*, *massage*, *nøgenhed*, *berøringer med hænder*, *mund og berøring af eller kontakt mellem kønsorganer* (Bilag 4:759-761; Bilag 1:601; Bilag 2:677-680). Alt sammen praksisser der vedrører fysisk interaktion mellem kroppe. Andre nævnte også at sådan noget som *frække beskeder* og *dirty talk*, der ikke er direkte fysiske interaktioner mellem kroppe også kan defineres som *sex* (Bilag 1:480). Flere af mine informanter pegede på, at de forskellige praksisser bør ses som et kontinuum, hvor nogle former for aktiviteter er mere *sex* end andre. Eksempelvis opfattedes berøring af kønsorganer, nøgenhed og *dirty talk* mere som *sex* end et kys eller kram nødvendigvis ville være. Men i mine interviews viste det sig, at *sex* ikke kun kan koges ned til meget specifikke praksisser; opfattelsen af hvornår noget er *sex*, er i høj grad også *situationelt* og *individuel* betinget. Tag eksempelvis nedenstående udtalelse fra Henrik:

”Jeg synes, det er meget op til personen selv, hvornår de vil synes, noget er *sex*. Altså jeg synes ikke det er *sex*, at give hinanden massage, for eksempel, selvom det også godt kan udvikle sig som noget, der kan defineres som *sex*, måske. (...) Altså for mig er det nok ikke først ved penetrering, men altså hvis man er nøgen sammen, så vil jeg sige, at man har *sex* sammen. Altså uanset hvad man laver, hvis man er nøgen sammen. Det er også det, jeg mener med, at massage, det kan man jo også godt... Jeg kan jo også godt give dig noget skuldermassage nu, uden at vi havde *sex*. Men altså hvis man ligger med sin partner, kæreste eller en anden en, og ligger og giver massage, hvor der ikke

er særlig meget tøj på, så synes jeg også godt, man kan sige, at det er en form for sex.” (Bilag 4:751-766).

Henrik påpeger, at hvad der opfattes som *sex* er individuelt og at han ikke nødvendigvis definerer massage som *sex*, men i kombination med andre *omstændigheder* (ikke særlig meget tøj på), kan det godt defineres som *sex*.

På samme måde peger Alice på, at et kys både kan være seksuelt og venskabeligt. Hun peger også på at sexting også er sex for hende ligesom dét at implicere andre i ens fantasier er sex (Bilag 1:599-642). Alice ligger vægt på, at *sex* for hende også er at tale om og give direkte udtryk for sin fantasi om, hvad man har lyst til at gøre ved en *konkret* anden. Sex starter også, så snart parterne implicerer hinanden i deres fantasier. I vores fortsatte samtale inddrager Alice også den snak, man kan have efter selve ’sex-akten’ (konkret penetrering eller berøring af kønsorganer) i hendes definition af *sex*. Denne snak ser hun som en måde at genkalde sig dét, som netop er foregået og tale om, hvordan det var, hvordan det føltes og hvordan man kunne tænke sig at gøre næste gang (Bilag 1:557-562).

I tråd med Alices forståelse af, at *sex* implicerer fantasier og samtaler om, hvad man har lyst til at gøre med en *konkret* anden person, lægger Karoline eksplicit vægt på selve *hensigten* med en konkret handling rettet mod en anden:

Karoline: ”Jeg tror, det handler om, hvad hensigten er med det. Altså, man kan jo godt give en krammer, uden at der er noget seksuelt i det, og man kan også godt kysse på kinden, uden at der er mere end venskabeligt eller familiært eller et eller andet. Jeg tror, lige så snart, hensigten er noget andet, end bare at være venlig.”

(...)

Steffen: ”Kan det både være bevidst og ubevidst?”

Karoline: ”Man kan jo godt gøre en anden person opstemt både ubevidst og bevidst, men jeg vil ikke definere det som decideret sex, hvis det er ubevidst fra den ene persons side i hvert fald.”

Steffen: ”Så de skal være enige om det?”

Karoline: ”Ja, det tænker jeg.” (Bilag 2:692-714)

Karoline taler i eksemplet her om en *bevidst hensigt*, som jeg forstår som en form for intentionalitet, en ’rettethed’ mod noget. Med Karolines forståelse af *sex* bliver aktiviteten massage for eksempel dermed sexet, hvis de involverede parter har en *bevidst hensigt* med at det skal være det. Der skal også være en form for overensstemmelse mellem parterne om, at det er sex. På den måde skal alle personer være enige om definitionen af, hvad det er.

I det ovenstående lærer vi af mine informanter at *sex* består af et komplekst sæt af praksisser, der både er *individuel*, *situationsbestemt* og i høj grad præget af specifikke *omstændigheder*. Isolerede aktiviteter og praksisser er dermed ikke sex i sig selv – det bliver først *sex*, når det bliver sat i sammenhæng med konkrete situationer, omstændigheder eller bevidste hensigter. Dermed konstrueres *sex* inden for en specifik samling af praksisser – vi kan også kalde det et *ritual*, en *performativitet* (Butler 2010:xv), *sex* er ritualiserede og performative praksisser. Derudover, lærer vi, kan *sex* også være selve italesættelsen af egne fantasier og lyster sat i sammenhæng med en *konkret anden* person. Til sidst forstår vi at *sex* er *bevidste hensigter* rettet mod en konkret anden – og at *sex* er noget, som man er *enige* om.

Men hvad så hvis der ikke er *enighed* mellem parterne, kan man så ikke definere aktiviteten som *sex*? Det undersøgte jeg blandt andet i mine to fokusgrupper, hvor jeg introducerede en case (se bilag 8, case 1). I casen oplever en kvinde at få overskredet sine grænser af sin kæreste under samleje, hvor kvinden ligger stille med ryggen mod fyren og penetreres bagfra. Hun har sagt nej flere gange og har givet udtryk for ikke at have lyst til at dyrke sex. Under penetrationen retter hun heller ikke sin opmærksomhed mod

sin kæreste eller mod situationen. Hun ender desuden med at græde efter penetrationen. Det interessante var, at mine informanter i fokusgrupperne ureflekteret omtalte situationen som *sex*, selvom kvinden ikke er investeret i den seksuelle akt – og hun dermed ikke er *enig*.

Der er dermed en diskrepans mellem at sex på den ene side er noget, man er enige om, noget man retter sin intention mod og har en hensigt med sammen med en konkret anden. På den anden side kan en situation også være *sex*, selvom begge parter ikke har lyst og muligvis ikke er mentalt til stede i situationen. For selvom *sex* på den ene side er noget *individuel* og *situationel* så er der også en form for genkendelighed i de praksisser, der forekommer. Hvis en situation med seksuelt grænseoverskridende adfærd i casen godt kan beskrives som *sex*, hvornår ophører det så med at være *sex*? Utvivlsomt vil mange nok ikke definere en voldtægtssituation eller en situation med overgreb som *sex*. Hvis situationen i casen ender med at blive anmeldt og fyren bliver dømt for voldtægt, er det så først der det ophører med at være *sex*, eller har det aldrig været *sex*? Og hvis det aldrig har været, hvordan kan de så omtale det som *sex*?

Der synes i min empiri at være en ide om, at *sex* kan inddeles i flere lag, eller der kan bygges lag ovenpå et eksisterende fundament. I fokusgruppen med mændene blev der kortvarigt også talt om såkaldte *kinks* (også kaldet *feticher*), der er seksuelle praksisser, som ”går ud over samfundets idealer” eller personer, der ”udøver seksuelle praksisser udover det, der anses som ”normalen”.” (LGBT.dk u.å.). Her talte gruppen om, at *kinks* ikke er noget man skal introducere til nogen første gang man har *sex*. Eksempelvis nævnte Hans, at det er en særlig form for *sex* (Bilag 7:2014-2021).

Flere af informanterne i enkeltinterviewene talte også om det her med *kinks* som noget der bygges ovenpå en eksisterende forståelse af *sex*. For nogen kan det virke som et helt andet niveau, noget der bygges ovenpå – i sådan en vertikal forståelse. Men jeg mener nu i stedet det vil være mere korrekt at anskue det i en horisontal forståelse. Altså som forskellige *seksuelle genrer*, eller *seksuelle præferencer*. For da jeg talte med Alice om det, så nævnte hun, at hun taler om *kinks* og *præferencer* med personer inden de har haft *sex* med hinanden, og hun tager disse tanker og snakke med ind i det seksuelle rum (Bilag

1:574-76). På den måde er det ikke noget hun bygger ovenpå en eksisterende relation, men det er i stedet det fundament de indleder den seksuelle relation på baggrund af.

I mine interviews kom vi også kort omkring, hvornår sex ophører, hvornår praksissen kan siges at stoppe. Her var flere også enige om at det stopper, når parterne er enige i, at det er færdigt, men at dette ofte er dikteret af *orgasmen* (Bilag 2397-98; Bilag 4:946-47). Og ofte er det mandens orgasme, der bestemmer om det er slut, fordi flere lagde vægt på, at når manden var kommet, så skulle kvinden aktivt give udtryk for, at de ikke var færdige endnu (fordi hun ikke havde nået at få en orgasme). Jeg vil vende tilbage til orgasmens betydning i analysedel 2.

I det næst afsnit vil jeg dykke ned i deres forståelse af seksuelle grænser, fordi disse er med til at definere og afgrænse hvornår noget er sex, eller en fetich eller en kink, men også hvornår noget *ikke* er sex.

Hvor går grænsen?

Seksuelle grænser handler om flere forskellige ting. Grænser kan fortælle noget om de seksuelle erfaringer man har gjort sig; hvad man har prøvet og hvad man ikke har prøvet. Det kan fortælle noget om ens præferencer; hvad kan man lide og hvad kan man ikke lide. Og så kan det fortælle noget om, hvornår sex begynder og slutter.

I mandegruppen havde de en interessant diskussion omkring distinktionen mellem *grænser*, *overgreb* og *voldtægt*.

Deres distinktion kan ses som et kontinuum for, hvornår noget bør være strafbart, eller forskellige niveauer for overtrædelser. Forskellige situationer. Selvom alle tre situationer er grænseoverskridelse, så differentierer de dem mellem, hvor langt over grænsen det går. På det laveste niveau er, hvad, der med et lidt fattigt ord i denne sammenhæng, kan kaldes *grænseoverskridelse*. Denne kan forekomme i situationer med *flirt*, *kys* og *berøringer*. Det er typisk situationer, hvor parterne bærer tøj. Her kan man ”komme til” at røre en anden uden at have fået lov, man kan ”komme til” at kysse en, uden at have fået lov og man kan ”komme til” at flirte med en på en mere eller mindre upassende måde for modtageren, ved eksempelvis at sige upassende ting. Det er situationer, der kan bygge på

misforståelser eller *fejltolkninger* af situationen eller de signaler der bliver sendt (Bilag 7:873-94; Bilag 7:1432-64).

På det næste niveau, eller situation, har vi *overgreb*. Dette er situationer, hvor flere af de ovenstående praksisser intensiveres. Der vil være en overvægt af fysiske interaktioner, hvor der bliver gået for tæt på intimsfæren. Eksempelvis da de fik udleveret den anden case (se bilag 8) klassificerede de mandens hånd nede i kvindens trusser (uden hendes tilladelse) som et overgreb (bilag 7:1873). Det kunne også være situationer, hvor den ene part har forsøgt at lægge op til sex og den anden part har sagt nej, men den første part bliver ved og de så ender med at dyrke sex uden den anden part egentlig er villig til det (som i case 1, bilag 8). I sådan en situation ser de det som et overgreb.

Det tredje niveau, eller situation, er *voldtægt*. Denne situation er hvor den ene part gentagne gange siger nej, skubber personen væk, eller på anden måde *kontinuerligt* giver udtryk for, at personen ikke har lyst, men at der alligevel forekommer et samleje. I sådanne situationer ser de det som en voldtægt. De var klart enige i at en voldtægt bør straffes og anmeldes. Men det var ikke altid lige til at vurdere hvorvidt situationerne kunne klassificeres som voldtægter. Der synes konteksten af situationen også at have indflydelse på definitionen af voldtægt, og i et parforhold virker der til at være længere mellem *overgreb* og *voldtægt* end der vil være i en situation, hvor parterne ikke har kendt hinanden så længe, eller hvert fald ikke er i et forhold med hinanden.

Så selvom der egentlig er en forståelse for hvad eksempelvis en voldtægt indebærer, og at de også læner sig ind i den nye samtykkelov, der dikterer, at sex uden samtykke er voldtægt, så virker mændene her mere påpasselige med at kalde det en voldtægt, så snart det foregår inden for et parforhold. I deres anden case var de mere tilbøjelige til at klassificere den grænseoverskridelse som en voldtægt. Her var parterne venner og ikke i et forhold med hinanden. I situationen pressede fyren også mere på, end i case 1, og han lavede også flere grænseoverskridende handlinger, såsom at stikke sin hånd ned i kvindens trusser.

Både mandegruppen og kvindegruppen taler om kompleksiteten ved den grænseoverskridende adfærd i et parforhold. Denne kompleksitet binder de op på, at der i et forhold er en konsensus om, at man vil hinanden det godt, og man har *tillid* til at man

vil hinanden det godt (Bilag 7:1590-91). Derfor kan det være vanskeligt at tolke disse situationer som voldtægter, fordi det ikke har været hensigten at overskride grænser, og fordi forholdet måske også har en længere historik med hinanden, hvor de ikke har været grænseoverskridende – eller hvor det hvert fald ikke har været oplevet som grænseoverskridende. Goffman forklarer dette som *forsvarsstrategier*, hvor vi vælger loyale optrædende til at spille scenen med os, for at undgå uheldige episoder (Goffman 2015:230-231). Med det at lukke de loyale optrædende ind kan så også medføre, at vi ikke korrigerer scenen, hvis en af de optrædende *laver en scene* (Goffman 2015:229).

Grænser synes også at være noget, der skal ”opdages” – både hos ens partner ved at lære dem bedre at kende, men også hos sig selv, ved at lære sig selv bedre at kende. Det er noget at det, som Karoline satte ord på i mit interview med hende (Bilag 2:90-97). Hvor hun mener at grænser på en måde både dækker over de ting man *ikke* har lyst til og det man *har* lyst til. Victoria taler eksempelvis også om, at grænser er det rum som hendes partner har at ”arbejde indenfor”. Victoria definerer sig selv som *submissiv*, der er betegnelsen for en seksuel rolle, en underdanig person, i seksuelle konstellationer (LGBT.dk). Den submissive person, siger Victoria, er den der sætter de ydre ramme, og overholdelsen af disse ramme sikrer *tillid* (Bilag 3:291-92). Eksempelvis kan Victoria godt lide at blive holdt godt fast, blive slået og kvalt (Bilag 3:322-26). Så når Victoria sætter grænser for en partner er det indenfor rammerne af dette – eksempelvis vil hun ikke besvime ved kvælning og hun vil helle ikke slås på en måde, så hun har synlige mærker på kroppen (Bilag 3:337-39). Tilliden gør os visse om, at vi ikke overskrider hinandens grænser, men hvordan ved vi, hvor vores grænser er? Victoria nævnte i interviewet at hun i en ung alder blev kastet ud i forskellige seksuelle oplevelser, hvor hun ikke altid mærkede efter, om det var noget hun syntes om. Disse oplevelser var oftest dårlige og ubehagelige og derfor satte hun sig for at lære at sige mere fra:

”Så jeg blev også nødt til at lære det der med i sådan helt i det gængse, i det daglige, lære at sige ’nej, det har jeg faktisk ikke lyst til’. Og det kan være sådan noget som at blive spurgt, vil du have pasta? Og jeg kan stå og tænke, at det vil jeg egentlig ikke, men nu spørger personen mig, så tænker jeg, at det er fordi den person gerne vil have pasta, så bliver jeg nødt til at sige ja. Jeg skulle lære at sige ’nej, jeg har faktisk mere lyst til ris i dag’. Så jeg er

helt nede i de små, at jeg skulle lære at sætte grænser for andre mennesker. Så det brugte jeg lang tid på at lære at sige nej, at sætte grænser i alt. Også alt andet end det seksuelle. Og jeg tænkte ved mig selv, at når jeg lærer at sætte grænser i alt andet end det seksuelle, så begynder det nok på et tidspunkt at tale ind i det seksuelle også. At jeg godt kan finde ud af at sige nej der.” (Bilag 3:434-45)

Jeg tænker at Victoria nævner dette eksempel med hverdagsting, fordi det kobler sig til seksuelle oplevelser. Det vækker et interessant spørgsmål; hvorfor er det sværere at sætte grænser, når det handler om det seksuelle fremfor det ”gængse” eller ”daglige”?

For Victoria har hun afsøgt sine grænser ved at drage inspiration fra fiktionsbøger og derefter forsøgt at forestille sig, hvordan hun ville have det i en lignende situation. Andre gange har hun luftet ideerne for en partner, hvor de så har startet stille og roligt ud og gradvist prøvet mere og mere af, for at se, hvor grænsen går (Bilag 3:445-57).

For Victoria er grænser dermed noget, der kan udforskes. Noget man ikke har prøvet, som virker spændende kan prøves af stille og roligt indtil man rammer en grænse og mærker efter om man vil mere eller mindre af det. På samme måde mener Alice at det med at afsøge grænser kommer naturligt i takt med at hun hele tiden tjekker ind hos den person hun er sammen med og spørger hvad de kan lide og ikke kan lide og ved at evaluere den sex hun har haft med en partner for at finde ud af, hvad de godt kunne tænke sig næste gang og om de har lyst til at prøve noget nyt osv. (Bilag 1:549-67).

Grænser kan både afsøges på forhånd, ligesom Victoria også påpeger, når hun siger at hun har læst om episoder, hun så forestiller for sig selv, men det kan også afsøges i mødet med grænserne selv, som både Victoria og Alice taler om, altså hvor grænserne prøves af stille og roligt, eller at grænserne forsøges italesat. Hvem kan så egentlig siges at have ansvaret for at kommunikere og overholde disse grænser?

I eksemplet nedenfor taler Karoline ind i, at noget af ansvaret i at overholde grænser ligger hos den, der besidder grænserne:

Karoline: ”Jeg havde på et tidspunkt en relation, det har også været i gymnasiet, hvor det ligesom lidt var blevet kutymen, at jeg tog med ham hjem, hvis jeg havde været i byen, eller vi havde været i byen. Og der havde

jeg nogle gange, ej det har måske kun været en enkelt gang, hvor vi har taget hjem til ham, og han har lagt op til sex, og jeg har været så fuld, at jeg egentlig ikke- eller blev så fuld og træt, at jeg ikke har haft lyst til det. Der skete det nogle gange, at jeg ligesom gik med til det alligevel, fordi jeg tænkte, okay, nu er jeg ligesom taget med dig hjem, så nu har jeg jo sagt A, så må jeg jo også sige B.

Steffen: Hvordan var det?

Karoline: Jamen, det var da egentlig ikke rart, og jeg endte også med efter, der var en aften, hvor det virkelig gik op for mig, at det var det, jeg havde gang i, så endte jeg også med at bryde kontakten med ham. Men jeg har aldrig tænkt, at der var noget galt med ham, jeg har bare tænkt, at det var mig selv, der var for dårlig til faktisk at overholde mine egne grænser.” (Bilag 2:320-36).

Grænser kan ikke kun overskrides af andre, men er også noget, der kan overskrides af en selv. Men kan det være rigtigt at vi selv skal sørge for at andre ikke overskrider vores egne grænser? Det er klart der ligger et ansvar ved en selv i at kunne give udtryk for egne grænser, men der må også ligge et ansvar ved modparten i at spørge ind til dem. Eksempelvis fortæller Alice om en episode med en mand, hvor hans grænser først blev italesat idet hun spurgte ind til dem (bilag 1:785-790). Videre taler hun om, at grænser gerne må udforskes, men at det skal gøres i et trygt rum, og der skal være tillid til at man griber hinanden, hvis det bliver for meget. I det rum vil der nemlig være mulighed for at udvikle sig og lære mere om sig selv og sine grænser. Det kan ofte være svært at vide hvad man kan lide og ikke kan lide, men ved at prøve det af stille og roligt og ved at have nogen, der er klar til at gribe en, hvis det bliver for meget, så gør det hele den grænseoverskridende proces til noget konstruktivt. Noget vi kan lære mere om os selv af.

Om grænser har vi lært; at de dels er et nej, det er et ”hertil og ikke længere”, og dels er de også en overgang til urørt terræn – noget man ikke har prøvet, men er nysgerrig på at undersøge. Grænser dækker på en måde over det handlingsrum, som individet besidder;

de ting personen godt kan lide og de ting personen ikke kan lide. Grænserne er flydende og kan godt være forskellige alt efter hvilken person man er sammen med. Grænser kan også godt ændre sig i løbet af en periode; man kan have lyst til noget nu og noget andet senere. Der ligger et ansvar hos både den person, hvis grænser det omhandler, at kommunikere dem ud, men også af modparten at spørge ind til dem. Grænser er noget som andre kan komme til at overskride, men også noget man kan komme til at overskride ved sig selv.

Grænser er også praksisser – de praktiseres som en måde at lære mere om sig selv ved at undersøge hvor ens grænser går. De er også praksisser i form af den måde grænser kommunikerer på; selvom det virker som om at grænser er nogle der kommunikeres verbalt, så synes der i udtalelserne i høj grad også at være en nonverbal, kropslig, praksis i at kommunikere grænser – det vil jeg dykke mere ned i, i det næste afsnit om *samtykke*.

Samtykke – et rungende 'ja' eller 'nej'?

Hvordan skal vi forstå et samtykke? Den nye samtykkebaserede voldtægtslov specificerer ikke, hvad et samtykke egentlig består af. Derfor spurgte jeg mine informanter om dette. Til dette blev nævnt at samtykke er enighed om forventningerne til hvad der skal ske (Bilag 6:36-38), indforståethed med hvad der skal ske og en tilkendegivelse af at man har lyst til at deltage (Bilag 6:43-46), en forståelse for hinandens grænser (Bilag 6:53-55), det er situationsbestemt (Bilag 6:91-93), og så er det foranderligt og kontinuerligt udviklende (Bilag 6:747-48). Særligt det sidste punkt komplicerer samtykke som praksis, fordi hvordan skal vi kunne sige ja til noget, som måske ikke forbliver med at være det, man i første omgang sagde ja til? Hvis samtykke skal fungere så må det uundgåeligt baseres på at kunne forandre sig – at være noget, der løbende bliver revurderet og forhandlet. Her hjælper Alice os med en indstilling til praksissen omkring samtykke:

Alice: Samtykke for mig er et entusiastisk ja til det, der sker.

Steffen: Og hvornår er det entusiastisk?

Alice: Jamen det kan det jo være på flere måder. Det kan jo være verbalt og nonverbalt, så det er jo både det der med, at man siger ja, det vil jeg gerne, eller det har jeg vildt meget lyst til, det kan også være gennem kropssprog, at man har et åbent kropssprog, og inviterer den anden ind. Hvorimod hvis man sidder helt lukket, så er det ikke samtykke overhovedet. Og så synes jeg også, at det her med, at det er entusiastisk, og der er en reel lyst, er en enorm god forudsætning for at have sex (...) Og der tror jeg så, at det er helt vildt vigtigt (...), at når man siger, det her er jeg ikke så vildt med, eller det her har jeg ikke lyst til, at de så træder lidt ud af deres egen krop, på en eller anden måde, og viser respekt og er sådan, okay, fair nok, det kan jeg godt forstå. (...) Og så synes jeg, at det er virkelig fedt, når man så bliver mødt i det med meget respektfuld og forstående, fordi det gør, at så har jeg lyst til at køre videre, hvor jeg har oplevet folk, der er sådan, ej, det synes jeg godt nok er ærgerligt, og sådan, alt min lyst, min liderlighed, forsvinder i samme sekund. Jeg tror ikke, at det er sådan for alle, jeg tror, at der er mange, der sådan, pleaser på den måde, sådan, nå okay, ej, det kunne du godt tænke dig, men så gør vi det alligevel. Det synes jeg er helt vildt ærgerligt, men det er jo rigtig mange af de forventninger, der ligger. Men jeg tror for mig er samtykke entusiastisk. (Bilag 1:689-723)

Det Alice taler ind i her til sidst omhandler de forventninger der kan være til, hvad man skal gå med til, eller de forventninger, der kan være til at man gerne vil gøre andre glade, hvilket hun mener ødelægger samtykke. Samtykke bør, for Alice, være noget man hele tiden revurderer, noget der udelukkende baseres på, hvad de enkelte individer har lyst til, og det skal ikke baseres på andres forventninger til, hvad der skal ske. Samtykke er processuelt, det er noget, som gradvist udvikler sig og et samtykke til sex er ofte bygget op af samtykke til andre praksisser. Eksempelvis sådan noget som *kys* og *berøringer* kan være med til at bygge en stemning op. Kasper taler om, at vi hele tiden samtykker til disse små trin eller disse mindre praksisser (Bilag 7:516-38). Vi giver samtykke til *berøringer*, og derefter giver vi måske samtykke til *kys* og så giver vi måske samtykke til *berøringer* af mere intime steder og så giver vi samtykke til *sex* af forskellig art. Så samtykke er ikke kun én praksis, der sikrer enighed for alt hvad der foregår, nej samtykke er i stedet noget

som vi *entusiastisk* siger ja til gentagne gange – noget vi vedligeholder i løbet af interaktionen. Det er *ritualiserede* praksisser. Men hvordan gør vi så dette? Hvordan sikrer vi et samtykke hos andre, og hvordan sikrer vi, at de andre modtager vores samtykke?

Flere var enige om at samtykke kan udtrykkes både verbalt og nonverbalt. De verbale former for samtykke udtrykkes ved at tilkendegive hvad man godt kan lide, hvad man gerne vil. Det gøres nemmest ved at svare 'ja' til spørgsmål om de har lyst til at kysse eller om de vil dyrke sex med vedkomne. Det kan også gøres ved at italesætte hvad man gerne vil have andre til at gøre ved en, eksempelvis ved at instruere personen til at røre bestemte steder på kroppen eller gøre bestemte ting ved en (Bilag 1:256). Nonverbalt gøres det ved eksempelvis at gengælde de berøringer en anden person laver ved en (Bilag 2:209-24), udtrykke lyde såsom at stønne og andre nydelsesbetonede lyde (Bilag 6:134-40), eller ved at tage sit eget tøj af foran den anden person (Bilag 4:346-50). Flere påpegede også betydningen af øjenkontakt som særlig væsentlig. Det at holde en form for kontakt med øjnene blev anset som indikation på samtykke, og så snart øjnene begynder at flakke og vandre andre steder hen, så blev det set som indikation på, at personen ikke havde lyst til at være der mere og dermed ikke et samtykke (Bilag 1:727-32; Bilag 2:459-61). Under interviewene og fokusgrupperne var der flere, som påpegede at det typisk var nemmere at tolke et 'nej' frem for et 'ja'. Det er på en måde tydeligere at se og registrere, når der *ikke* er samtykke frem for når der rent faktisk er (Bilag 2:552-58).

Grunden til at det kan være nemmere at definere hvornår der *ikke* er samtykke handler muligvis om den måde det ofte bliver praktiseret på. Det er jo interessant at det givetvis er nemmere at fortolke et nej, fordi hvorfor er det så at flere, i mere eller mindre grad, oplever at få deres grænser overskredet?

Som tegn på at der *ikke* er samtykke blev også nævnt verbale og nonverbale metoder. De verbale er ved at sige 'nej' eller 'jeg har ikke lyst' eller med ordlyde indikere et nej eller afvisning (Bilag 2:744). Nonverbalt tolkes det at vende ryggen til, skubbe hele personen eller personens hånd væk, rykke sig væk fra personen og på andre måde have et lukket kropssprog som signaler om at her er der ikke samtykke (Bilag 2:568-70; Bilag 1:727-30). Samtidig bliver det *ikke* at gøre noget også anset som manglende samtykke (Bilag

2:230-31), hvilket taler ind i det at samtykke er et *entusiastisk ja* til en praksis. Signaler om samtykke, hvad enten det er til et *ja* eller et *nej*, bygger den *stemning* op, som flere af mine informanter også talte om, der indikerede et *entusiastisk ja*. Henrik påpeger endvidere at samtykket også er noget, der kan *mærkes*, og hvis han er i tvivl, så forsvinder noget af den der *magiske stemning* (Bilag 4:351-54).

Så samtykke er også noget, der kan, *mærkes* eller *fornemmes* i situationen og det må vel at mærke gøres på baggrund af de *signaler* for samtykke, der bliver sendt og tolket. Men der er indlejret en problematik heri. For som vi kom omkring i definitionen af sex, så er denne definition noget, der eksisterer i et spændingsfelt mellem de involverede parter – man er ikke ene om at definere hvornår noget er sex, men altid indlejret i en interaktion, hvor den flydende definition er på spil. På samme måde vil det her være op til folk selv, og dem de er sammen med, at tolke og definere, hvornår et signal er indikation for samtykke. Hvis disse definitioner ikke er i overensstemmelse med hinanden, vil der uundgåeligt komme gnidninger.

I forhold til at det er nemmere at tolke et nej frem for et *ja* kom de i mandegruppen omkring det, at der typisk i et forhold ligger et udtalt eller forudindtaget samtykke i form af en *social kontrakt* hvor sex på en måde er en del af parforholdet. Der er en form for 'basissamtykke'. Det basissamtykke gør, at det i højere grad handler om at sige 'nej' frem for 'ja', fordi der allerede er afgivet et 'basissamtykke' (Bilag 7:1530-37). Bertram kalder det, i fokusgruppen, også for *seksuel anciennitet* – det at parterne har en seksuel historik med hinanden, der forudsætter et samtykke (Bilag 7:1544-54). Han uddyber videre at grænserne mellem hinanden bliver mere og mere *elastiske* grundet de erfaringer og oplevelser man har med hinanden (Ibid.). Og igen, hvis samtykke baseres på ens tolkninger af signaler og stemningen, så kan det komme til at mudre tolkning, hvis man trækker på tidligere erfaringer og hvad signalerne tidligere har betydet. Værst bliver det, hvis disse erfaringer også krydses på tværs af seksuelle partnere.

Samtykke er også situationel. Mie påpeger, at hun også gør forskel mellem de personer, der tilnærmer sig hende, hvor meget de har lov til; ”nogen har samtykke til det her, og andre har ikke samtykke til mere end det her”, siger hun (Bilag 6:667-68). Disse forskelle

bygger blandt andet på parternes udseende og væremåde, og baseres på, hvad hun normalvis retter sin opmærksomhed mod. Så personer hun finder mere attraktive end andre (både fysisk og personlighedsmæssigt) vil have lov til mere end dem hun ikke finder attraktive. Personers *erotiske kapital* (Illouz 2012:55) har dermed indflydelse på, hvad man kan få samtykke til og ej.

Men samtykke er ikke altid en kedelig formalitet. Både Johanne og Henrik nævner ret eksPLICIT, at det for dem ødelægger deres lyst, hvis den anden part ikke også har lyst til dem, og har givet samtykke til det, der skal ske. Johanne nævnte at det vil være ubehageligt at have sex med en person, der ikke rigtig har lyst til hende (Bilag 5:261-64). Endvidere nævnte Johanne, at hun tidligere har undervist på en højskole, hvor hun talte med en gruppe unge kvinder om samtykke (Bilag 5:289-302). Her udtrykker kvinderne at de ville synes det var *dejligt* hvis der var en person, der spurgte dem direkte. På en måde kunne det ligefrem være ret *sexet* eller *ophidsende*, at en anden person sikrede sig, at alt er okay og at personen har lyst. For Henrik er det at den anden person har lyst også det vigtigste element for 'god sex' (Bilag 4:785-98).

Lyst og samtykke er på en måde også forbundet hinanden. Samtykke kan (og bør) være et udtryk for lyst, og lysten gør det *dejligt* og *godt* at have sex.

Flere af informanterne skelnede mellem to kategorier af samtykke; *formelt* og *uformelt samtykke*. Den første omhandler eksempelvis samtykkeerklæringer i form af dokumenter, der skal underskrives eller den app (iConsent), der er udviklet til det. Der er mere vægt på den juridiske del af samtykke her. Den anden form omhandler de hverdagsagtige former for samtykke. Det samtykke, som er beskrevet ovenfor og foregår i mødet mellem to mennesker. Det er et samtykke der ikke bliver skrevet nogen steder, men betegner det verbale eller nonverbale samtykke mellem parterne (Bilag 6:96-97; Bilag 7:194-200).

Derudover talte kvinderne også om, at et nej er et nej og at et ja godt kunne udvikle sig til et nej. Der synes her at ligge mere vægt på at et dynamisk samtykke handler om at det i højere grad kan udvikle sig til et nej, frem for et ja. Hos mændene talte de om at et nej godt kunne udvikle sig til et ja, hvis stemningen er der – ikke fordi det anses som noget man bevidst kan gøre, men i stedet at selvom der er sagt nej, eller på anden måde givet udtryk for at der ikke skal være nogen form for sex, så kan det at ligge tæt godt skabe en

intim stemning og på den måde give lyst til sex. I kvindegruppen talte de også om, at hvis først en person har sagt nej, så er det op til dén at kommunikere hvornår det bliver til et ja:

”At den næste situation, lad os sige det sådan. At der INGEN tvivl om at det er et rungende ja, fordi når hun har sagt nej en gang, så synes jeg at, så skal man ikke på nogen måde være i tvivl om, at det er et ja” (Bilag 6:1402-04).

Om samtykke har vi lært, at det kan inddeles i to overordnede kategorier; *formelt* og *uformelt samtykke*. Den første er de nedskrevne former for samtykke og den anden er de former, som ikke er nedskrevne. Samtykke baseres på en *entusiastisk* villighed til at investere sig selv i en praksis og kan udtrykkes *verbalt* og *nonverbalt*, men er samtidig noget, der kan *fornemmes*. Selvom samtykke løbende skal udtrykkes og afstemmes, så virker der til at være en form for *forudindtaget samtykke* i relationer, der kender hinanden og som har *seksuel anciennitet* med hinanden. Dette forudindtaget samtykke kan gøre fortolkningen af signaler vanskeligere. Samtykke er et *ja* til hvad man gerne må og et *nej* til hvad man ikke må. Men ofte baseres det på en forespørgsel om en bestemt praksis, der så kan accepteres eller ej. Det kan dog være vanskeligt altid at være sikker på sine egne grænser ligesom det kan være vanskeligt at sige fra, når de bliver overskredet. Derfor er et samtykke ikke altid et rungende *nej* eller *ja*, men bliver i nogle tilfælde tiet ihjel eller overhørt.

Delkonklusion på analyse del 1

Sex, *seksuelle grænser* og *samtykke* hænger uløseligt sammen med hinanden, og sådan forstås det også af de informanter, jeg har talt med. Fælles for de tre begreber er at de er *kontekstuelle*, de kan *forandres* og de er op til individernes *egne fortolkninger og definitioner*. Selvom der synes at være en form for enighed mellem parterne om hvad *sex*, *grænser* og *samtykke* er for noget, så er der stadig nuancer mellem dem, der gør at disse alle er komplekse størrelser, der kan synes vanskelige at gøre universelle.

Alice binder dem alle tre sammen i en metafor om dans:

”Så det navigerer hele tiden dem, og det navigerer hele tiden min egen lyst. Og så bliver det også hele tiden en fin dans, altså med samtykke, og hvor man ligesom får sat nogle grænser, hvor man får afsøgt nogle grænser, og hvor det godt kan føles lidt ambivalent. Det er jo sådan en dans, som man må gå til noget, der er rigtig trygt og lækkert. Så sådan, ja, vi udforsker lige det her, og så trækker vi lige lidt tilbage. Måske vi skal udforske det lidt mere, men hele tiden et trygt rum.” (Bilag 1:567-74).

Sex, grænser og samtykke hænger uløseligt sammen i rutinerede praksisser; vi danser frem og tilbage mellem hinanden og stille og roligt mærker vi efter vores egne og den andens (eller de andres) grænser og løbende med dette samtykker vi til de ting vi gerne vil have og gerne vil prøve. Det handler om at få vores kroppe til at danse den samme dans med hinanden. Det kan til tider være en vanskelig praksis og det er ikke altid at man kan være så tydelig omkring ens egne grænser eller være så opmærksom på den andens grænser, hvilket kan få os ud i uheldige situationer. Det er noget vi vil gå ind i, i det næste analyseafsnit.

Analysedel 2: Den seksuelle performativitet – et spørgsmål om køn?

“Og der fandtes åbenbart allerede en manual for, hvordan man skulle være. Den fandtes bare inde i folks hoveder og behøvede slet ikke at blive trygt.” (Murata 2019:94)

Jagten på orgasme

Hvis vi tager udgangspunkt i Erving Goffmans metafor om de sociale samhandlinger som udspillet på en teaterscene, så bliver omfanget af *den seksuelle scene* defineret, som vi slog fast i den første analysedel, af individerne og af omstændighederne. Den seksuelle scene kan strække sig over lang tid eller forløbe over kort tid. Scenen består af forskellige praksisser, der, sammen med stemninger og hensigter, skaber det seksuelle rum. I det seksuelle rum indgår én eller flere parter, der har særlige *roller*. Scenen kan også variere

i forskellige genrer i form af introduktionen af *kinks*, ligesom *kulisserne* i scenen kan skifte undervejs. Til scenen kan *skuespillerne* indhente forskellige *rekvisitter* for at hjælpe dem med at spille de forskellige genrer af scener. Disse rekvisitter kan bestå af forskellige møbler, redskaber og genstande, der kan bruges til at dyrke sex på eller med. Fælles for flere af disse scener er, at *orgasmen* indfinder sig i forskellige afskygninger.

Så hvad er orgasmen egentlig? For flere af mine informanter symboliserer orgasmen en form for *afslutning*, noget der kan *transenderes* til noget nyt, et *højdepunkt*, et *vendepunkt*, et klimaks. I flere henseender anses orgasmen endda som værende et *mål* i sig selv. Orgasmen, i alle dens afskygninger hvad enten det er kvindens eller mandens, er, ifølge flere af mine informanter, noget der *skal* indgå i den seksuelle akt. Et punkt der er essentielt at nå, før man, så at sige, er i mål. *Orgasmen* kan dermed forstås som scenes egentlige *plot*.

Men hvad sker der, hvis det er det eneste sex handler om?

I mit interview med Alice nævnte hun, at hun førhen (og til dels stadigvæk) har oplevet *forventninger* til hvad *sex* skal indebære:

”Ja, forventningerne, fordi det gør, at der bliver indlæst enormt meget skam eller skyld, hvis man siger nej, og hvis man trækker sit samtykke tilbage, fordi der godt kan ligge den her forventning om; hvis man har sagt A, må man også sige B, hvis vi har kysset, og har haft håndsex eller oralsex, så skal vi have penetrationssex, fordi det skal man. Det er måden man har sex på, og det er den eneste rigtige, legitime, måde at have sex på. Det er ligesom en snebold, der ruller på en eller anden måde. Der tror jeg, og nu har jeg husket tilbage på mine teenageår, at der er klart en stor følelse af indre modstand, fordi man føler, at man skylder folk at have sex med dem, fordi man er gået et lille stykke, og så skal man jo også bare fuldføre det, ellers er man jo en narrefisse, eller også er man bare lidt en kælling. Det kan jeg godt lide at navigere udenom. Folk skal ikke have nogen forventninger til mig.” (Bilag 1:149-60)

Her taler Alice om, at hun tidligere oplevede en form for skam eller skyld, hvis hun ikke levede op til de forventninger, der var til sex. Ifølge Alice er der en særlig rækkefølge noget skal komme i – vi kan forstå det som en form for struktur eller et *seksuelt manuskript* (Gagnon & Simon 2017). Disse manuskripts fordrer en forventelig måde, hvorpå sex skal udfolde sig eller hvad det skal indeholde. Eksempelvis peger Alice på, at et kys leder til hånd- eller oralsex, der leder til penetrationssex, der leder til orgasme. Denne kæde af begivenheder, eller denne 'snebold, der ruller', som Alice beskriver der, kan være svær at stoppe, fordi dét at sige fra og dermed ikke leve op til forventningerne, kan lede til stigmatisering i form af skyld og skam- Alice peger også på, at hun som kvinde oplever, at hun skal efterleve de krav og forventninger, der er til sex for at undgå at blive kaldt en *narrefisse* eller *kælling*.

Men hvad med mændene, er der også forventninger til dem?

Da jeg talte med Karoline om de første gange hun havde sex og om det var noget hun havde set, hørt eller lært om inden hun havde sex første gang, svarede hun:

”Nej, jeg føler ikke, at jeg har lært det nogle steder fra, og jeg tror måske også, det er derfor, at sex mange år nærmest var rigtig dårligt for mig, fordi sådan- Altså, nu var man jo selvfølgelig heller ikke så gammel, men jeg regnede lidt med, at fyren, jeg var sammen med, vidste, hvad man gjorde, og så fulgte jeg på en eller anden måde bare med.” (Bilag 2:431-35)

Så fra Karoline side var der en forventning om, at manden vidste, hvordan den seksuelle scene skulle udspille sig. Manden som dirigent, der orkestrerer den seksuelle akt samt de seksuelle praksisser. Den *seksuelle præstation*, som manden forventes at udvise, var noget, som Hans bragte op i fokusgruppen i forbindelse med de forventninger, han oplever til ham som mand:

”Altså nu ved jeg ikke med jer, men jeg kan også godt mærke, at seksuel præstation også har rigtig meget med selvværdet at gøre. Hvis man ikke føler, man kan præstere ordentligt eller få kvinden til at få en orgasme for eksempel,

eller at man har en dårlig dag. Man kan mærke det påvirker en. Og hvis man har en god omgang, hvis man kan sige det på den måde, så kan man mærke, så har man virkelig meget selvtillid dagen efter, og man føler, at livet det går godt. Det påvirker ens humør rigtig meget.” (Bilag 7:348-53)

Hans taler ind i nogle af de *performative* forventninger, der kan være til mænd og deres rolle som maskuline væsener. Det påvirker Hans’ selvværd og humør, hvordan han *performer* seksuelt. Hans har en forventning til sig selv om, at han skal få kvinden til at opnå en orgasme, og hvis han ikke gør det, påvirker det hans selvværd og humør. Manden skal dermed være en dygtig sexpartner; han skal vide, hvordan han håndterer en kvinde seksuelt og hvordan han sender hende i ekstase via orgasmen. Forestillingen om at manden skal vide, hvordan sex *praktiseres*, eksisterer ikke kun hos manden, men kan lige såvel eksistere hos nogle kvinder.

Endvidere talte jeg også med Karoline om de forventninger hun havde til, hvad sex skulle indebære, og ikke mindst, hvornår hun tænker sex kan siges at slutte:

Karoline: Jeg synes jo det er forkert, at jeg tænker sådan, men jeg tror, at jeg synes, at for at et samleje er fuldbyrdet, så er manden kommet. Men det betyder ikke nødvendigvis, at jeg er kommet på noget tidspunkt, men derfor kan vi stadig godt være færdige. Men det vil jeg sige, at det er også noget jeg arbejder på. Jeg ved ikke engang, om min kæreste vil være enig med mig i det, for jeg tror da, at han synes, det er lige så fedt, at jeg kommer.

Steffen: Hvorfor tror du, det er sådan?

Karoline: Jeg tror, det handler om, at det måske er lidt nemmere for en mand at komme, end for en kvinde. Og at det bare er kutyme. Måske også det her med, at mænd ofte kun kommer én gang, og så er det ligesom det. Men at kvinder kan jo godt komme flere gange, og så kan du blive ved i al evighed, hvis succes kriteriet er at, ja.

Steffen: Har du oplevet nogle gange, hvor manden er kommet, og du måske ikke lige synes, at det var helt færdigt, hvor du gerne ville have fortsat?

Karoline: Ja, altså jeg vil sige, at førhen, før jeg fandt sammen med min nuværende kæreste, så oplevede jeg det, men jeg gjorde heller ikke noget ved det. Det var bare sådan, at ja, sådan er det. Men jeg vil sige, at med min kæreste er jeg blevet bedre til faktisk at give udtryk for, at jeg ikke synes, vi er færdige. Og det lytter han jo selvfølgelig også til.

Steffen: Og hvordan var det for dig, dengang i de andre episoder?

Karoline: Jamen, det var da sådan lidt antiklimaks. Altså, det gjorde nok, at jeg synes, at sex var lidt kedeligt i virkeligheden, fordi det ikke handlede så meget om mig, men mest om min partner. (Bilag 2:397-425)

Karoline pointerer en forskel mellem mænd og kvinders orgasmer; det er nemmere for mænd, end det er for kvinder. Manden kommer også kun én gang. Han har et skud i kanonen, så er han tappet for energi. Så orker han ikke mere? Nu har han ”kæmpet” nok for akten. Han har vist sin *optræden*, sit *sceneshow* og nu har han ikke mere at give af. Det går beklageligvis ud over kvinden, fordi hendes orgasme tager længere tid. For Karoline er det hvad der gør sex kedelig; at hun ikke er inddraget, ikke er en del af orgasmen. Det, der problematiseres her er den *orgasmekløft* der synes at forekomme mellem mænd og kvinder. Kvinder får ikke lige så mange orgasmer som mænd – hvert fald i heteroseksuelle relationer og penetrationssex. Mænd får (næsten) altid en orgasme under sex.

Denne *heteronormativitet* kan vi forstå ud fra Butlers begreb om den *heteronormative matrix* (Butler 2010:135), der betegner visse strukturer, måder at være til på, og måder at performe bestemte praksisser på, som på den ene side muliggør, men også begrænser vores handlerum.

Den påtaler flere at de pointer jeg har fremvist ovenfor; sex foregår mellem en mand og en kvinde, det foregår ved penetration af vagina med penis og det slutter, når manden har

nået sit klimaks via orgasmen. Men som Karoline også påpeger, så gjorde det, at hun synes sex var kedeligt. At det handlede for meget om manden og hans orgasme. Giddens mener, at intimitet og seksualitet er blevet en kampplads for ligestilling, et *emancipatorisk projekt* (Giddens 2020). Men hvad skal denne emancipation bygges på? Skal orgasmen ligestilles, og i så fald, skal det så være 1:1?

Hvad så med de situationer, hvor kvindens orgasme virkelig er i fokus. Hvor det bliver en jagt efter den kvindelige orgasme. Hun er i fokus. Hendes nydelse. Mandens kamp. Det har Alice oplevet:

”Jeg tror, at dårlig sex for mig er, når det bliver sådan en jagt på en orgasme, på en eller anden måde. Altså, jeg havde en, ja, for nogle måneder siden, en mand, som bare- Det blev så tydeligt, at han ønskede så meget, at jeg skulle få en orgasme, så blev jeg sådan helt, altså, følte, at det blev sådan et præstationsræs for ham. Det var på en eller anden måde en fornemmelse af, at det ville gå ud over hans maskulinitet, og hans forståelse af sit eget sådan seksuelle jeg, hvis ikke han kunne få mig til at komme. Selvom det var min krop, så følte jeg, at han så lige gennem mig. Han ænsede overhovedet ikke, hvordan jeg egentlig havde det. Han arbejdede bare så hårdt, og så fokuserede på, at det skulle komme til at ske. Og det synes jeg var dårlig sex, altså fordi jeg følte mig overhovedet ikke set, eller imødekommet og følte overhovedet ikke den der connection. Det blev bare sådan et ego-projekt for ham, på en eller anden måde.” (Bilag 1:226-40)

For meget fokus kan, i Alices tilfælde, få hende til at føle sig mindre inkluderet, mindre imødekommet og helt usynlig. Hun bliver reduceret til et projekt. Et ego-projekt – noget manden skal opnå, for at forløse sin maskulinitet. For at vise, at han er en mand. Med Goffmans ord kunne vi kalde ham ”(...) en ensom skuespiller, der er frygtelig bekymret for sin forestilling.” (Goffman 2015:249). Alice bliver, med et lånt begreb af Bente Clod fra Kapitel 1, *fremmedgjort* fra situationen. Forestillingen handler om kvindens orgasme, men på præmisser, der ikke er inddragende.

Men hvorfor er det sådan? Én forklaringsmodel kunne være den måde vi har bygget de *seksuelle scener* op på, hvis vi tager afsæt i Goffman. Altså det manuskript og de forventninger der til de roller vi spiller og hvorfor vi spiller dem. Vi vil gerne undgå at *tabe ansigt* ved at *ødelægge scenen* og eventuelt blive kaldt en *narrefisse* eller *kælling* eller få *dårligt selvværd* eller miste vores *manddom*. Goffman siger at publikums ”motiv for at optræde taktfuldt er tit, at de umiddelbart identificerer sig med de optrædende eller gerne vil undgå en scene eller gerne vil indynde sig hos de optrædende for at kunne udnytte det.” (Goffman 2015:246). Og hvordan ser dette så eksempelvis ud? Jo, det viser sig ved det, som Alice kalder for en *bjørnetjeneste*:

Alice: Det vi har lært fra porno, det er, at hvis kvinder godt kan lide det, så skyder de underlivet op, eller også vrider de sig på en særlig måde, eller stønner på en særlig måde. Det tror jeg enormt mange kvinder gør, og det har jeg da også 100% selv været skyldig i. Man ved præcis, hvordan man skal give udtryk for, rent kropsligt, rent non-verbalt, at det, der sker er dejligt og det er ikke nødvendigvis et udtryk for, at det er dejligt. Det kan også bare være sådan at det her gerne snart må stoppe, fordi det er faktisk dødkedeligt. Det tror jeg, at det er, for mange kvinder, fordi de ligesom forventes at indtage en mere underdanig position på en eller anden måde. Det er mere grænseoverskridende at sætte ord på, sådan der, hallo makker, det du har gang i nu, det dur sgu ikke for mig, så er det lettere at vide, okay, hvis jeg bevæger min krop på den her måde, så tror han, jeg synes det er megadejligt, så føler han, at han kan tillade sig at få en orgasme, og så er vi færdige med det her i løbet af fem minutter. Så kan jeg komme videre med mit liv. Det tror jeg virkelig er en stor del af det.

(...)

Steffen: Har du i de her tilfælde bare spillet med på den?

Alice: Ja, ja, ja, 100%, hold kæft det er let, det er så let, og man gør jo sådan en kæmpe bjørnetjeneste, og man gør så mange andre kvinder og deres

fremtidssexpartner en kæmpe bjørnetjeneste. Så tror de, at de er pisse gode til at bolle, og det er de ikke. Det er så meget lettere, at bilde dem ind, at det der sker er helt vildt dejligt, end det er at skulle bruge så lang tid på at forklare dem, hvad det er, at de skal gøre anderledes. Det er lidt sådan at man kommer over i en læremesterrolle, og det er hårdt arbejde. Og hvis ikke det er en person man har en særlig intim personlig relation til, eller hvis ikke det er en helt vild god ven, eller en man skal date, så er det bare for meget arbejde, så vil jeg hellere bare have det her overstået, og så komme videre, og så finde andre at have sex med. Så det er jeg klart skyldig i, desværre. (Bilag 1:277-316)

Alices beretning handler om en form for *taktful uopmærksomhed*, hvor Alice, og andre kvinder, som hun siger, ikke korrigerer den optrædende (manden i det her tilfælde), fordi hun vil undgå en scene. Det skaber dog i stedet en illusion, hos den optrædende, af at være en dygtig performer. Den optrædende skal ”være opmærksom på hentydninger og villig til at tage sig af dem, for det er ved hjælp af hentydninger, publikum kan advare den optrædende om, at hans forestilling er uacceptabel, og at han må skynde sig at revidere den, hvis han skal redde situationen.” (Goffman 2015:248). Men hvis den optrædende ikke får disse hentydninger, så bliver det vanskeligt for den at korrigere sin forestilling. Hvis hentydningerne derimod bliver mere bekræftende i at det er godt, så vil det få den optrædende til at vise samme forestilling igen og igen. Og hvad sker der så den dag han viser sin forestilling for en kvinde det ikke virker for, og som heller ikke tager den euforiserende rolle på sig og lader ham blive i forestillingen om at han er *god til at bolle*. Ender de så i den *jagt på orgasme*, som Alice beskrev tidligere, hvor han kæmper og kæmper for den orgasme han ”plejer” at fremtrylle med det repertoire af teknikker, stillinger og stamina, som han har gjort et utal af gange?

Opsummerende kan siges at jagten på en orgasme, hvad enten det er ens egen eller ens partners, begge skaber en *fremmedgørende* oplevelse, når *den seksuelle forestilling* bliver reduceret til kroppe, der gør noget med andre kroppe, hvor målet er orgasmen. Sex bliver da *kedelig* og ikke inkluderende. Seksuelle praksisser er nødt til at være mere end bare kroppe, der gør noget med andre kroppe. De ovenstående uddrag er eksempler på nogle

af de kønsmæssige forventninger der kan være på samfundsplan, men også forventninger til de kønsmæssige *roller*, der kan opleves i en samhandling – eksempelvis når en *seksuel scene* skal spilles.

Ligestilling i orgasmekløften handler om at fokusere på alle parter involveret og ikke forsvindende lidt eller kompenserende meget på én part. I det næste afsnit skal vi se nærmere på nogle af de kønsmæssige forventninger, der kan opleves til sex.

”Jeg synes bare det vil være ærgerligt, hvis det blev en kamp mellem mænd og kvinder” – Mænd og kvinders seksuelle nærkampe

Med indførelse af den nye samtykkebaserede voldtægtslov modtog Sexlinjen henvendelser fra mænd, der ledte efter den samtykkeerklæring, der skulle underskrives. Andre var bekymrede for, om de nu kunne komme i fængsel for noget de havde gjort og om kvinder nu kunne bruge samtykkeloven ”som et våben ved at sige ja i situationen og senere fortryde ved at sige, at man aldrig har givet samtykke.” (sexogsamfund.dk). Bekymringer som disse fandt jeg også blandt mine informanter. Eksempelvis gav Henrik udtryk for en bekymring om, at samtykkeloven kunne udnyttes af kvinder, fordi han havde hørt om episoder, hvor det var foregået (Bilag 4:557-90).

Med indførelse af samtykkeloven mener Henrik endvidere, at det kan gøre personer mere forsigtige i deres måde at tilnærme sig andre på, mens der også kan opstå usikkerhed om, hvilke signaler man sender og om man kommer til at signalere samtykke uden at være klar over det (Bilag 4:516-26). Omvendt mener Alice at samtykkeloven faktisk er med til at forstærke den praksis at sikre samtykke og lyst hos hinanden, fordi den ”afleder helt naturligt, at man bliver nødt til at kommunikere” og at ”sex ikke bare kan være med bind for øjnene” (i overført betydning), og den ”understreger, at sex altid implicerer andre parter” (Bilag 1:970-85). Men selv kommunikationen kan skræmme nogle mænd. I fokusgruppen nævnte Jeppe, at han frygter vi bevæger os hen mod en verden, hvor vi hele tiden skal spørge meget direkte om den anden person vil have sex med én (Bilag 7:450-75). Der er en frygt for, hvad det kan have af konsekvenser, hvis han glemmer det.

En væsentlig forskel mellem de kvindelige og mandelige informanter var, som illustreret ovenfor, hvor meget bekymringer om at træde forkert og begå fejl fyldte hos mændene

kontra kvinderne. Selvom det kun blev bragt op af et par medlemmer i mandegruppen, så blev det til en fortælling, som fyldte hos dem. På samme måde var bekymringer om at komme til at ”træde forkert” noget, der blev bragt op i interviewet med Henrik. Dermed blev disse bekymringer bragt op med alle de mænd, jeg talte med, og kun meget sjældent med de kvinder jeg talte med – og nærmest kun, hvis jeg selv bragte det på banen. Det er en ret interessant og signifikant forskel, fordi jeg mener det taler ind i de praksisologiske forskelle, der opfattes mellem mænd og kvinder i forbindelse med samtykke og grænseoverskridelse. Det at muligheden for at træde forkert og fejle i højere grad ligger hos mændene end det gør hos kvinderne taler ind i de kønsmæssige forventninger, der er til den seksuelle forestilling. Dét af mændene oplever det er dem, der står med ansvaret for forestillingen og dem, der skal performere fordrer også den følelse de kan have af at træde forkert og fejle.

I tråde med dette taler Line også om nogle særlige *elastikgrænser* for kvinder:

Line: Ligeså snart at mænd går over en grænse så er det bare ”ah niks pille” og ”fuck du er et klamt svin” og så videre og så videre. Hvor at en pige; ”nå men hun er bare lidt ekstra flirtende” og ”hun må godt”. Der er lidt sådan- Jeg ved ikke, om vi skal kalde det sådan lidt en ’elastikgrænse’ for kvinder nogle gange

(...)

Fie: Og så tænkte jeg sådan, okay det havde jeg alligevel ikke erfaret, og jeg synes heller ikke- Jeg synes også, at kvinder er gode til at sige til andre kvinder, at det her er ikke i orden, men jeg har også set mænd tage fat i en kvinde og sige ”stop så”

Line: Jeg synes bare det vil være ærgerligt, hvis det blev en kamp mellem mænd og kvinder

Fie: Ja, helt enig, helt enig

Line: Fordi jeg synes, det ved jeg ikke. Jeg synes at min oplevelse det er at kvinder kan være lige så modbydelige som mænd, men at fokus ligger rigtig meget på mændene. Og jeg er, misforstå mig ikke, tal siger noget andet, men at de gør mere eller det bliver mere anfægtet eller- Men jeg tror også det er, det er lidt- Grænserne er måske lidt mere elastiske, eller flydende, for kvinder end de er for mænd. Jeg synes det er ret tydeligt, når vi snakker om, hvornår overgår en mand en grænse, det er lige så snart en kvinde har sagt ”ej, du må ikke røre mig overhovedet”. Jeg synes det er lidt svært at definere, hvornår føler man at grænsen [mænds] er overtrådt når kvinder begynder og henvende sig. (Bilag 6:240-88)

I samtalen her oplever Line og Mie at der er mere *elastiske grænser* for, hvornår kvinder gør noget, der virker grænseoverskridende. Grænsen for hvad mænd må og hvad kvinder må virker forskellige. Det er Fie ikke helt enig i. Der er uenighed i, hvad de oplever som socialt acceptabelt at gøre blandt mænd og kvinder. Eksempelvis mener Mie, at der ikke rigtig er en accept af, at mænd kan sige fra over for kvinder, hvorimod Fie mener, at der er. Hvis vi for en stund holder os til præmissen om, som Line nævner, at mænd er nogen der *ikke må pille* og kan være nogle *klamme svin*, hvorimod kvinder *gerne må* og bare er lidt *ekstra flirtende*, så giver det pludselig god mening, at mænd i højere grad oplever, at de kan træde over grænser og skal være mere forsigtige og kvinderne ikke oplever det hos dem. Diskurserne for hvad mænd må og ikke må, hvad deres handlinger betyder, og hvilken hensigt der ligger bag er anderledes end de diskurser, der er for kvinder. For Butler (2010) handler det om, at der er særlige forventninger til hvordan man kan *performe sit køn*, og i disse forventninger ligger også hvilke *praksisser*, der er genkendelige for ens køn. Når mænd, i de her tilfælde, rører ved en kvinde, bliver det opfattet som grænseoverskridende og han forstås som *et klamt svin*, hvorimod hvis en kvinde rører ved en mand vil det blive genkendt som *mere flirtende*.

I mandegruppen nævnte Bertram også, at han synes der er en særlig *infantil* forståelse af seksuelle forhold som nogen hvor manden *har* lyst og kvinden *får* lyst (Bilag 7:385-88).

Med Bertrams ord *har* manden hele tiden lyst, og han er den, der tilnærmer sig og dermed også den, der kan overskride grænser. Kvinden *får* derimod lyst, venter på at blive

tilnærmet og kan dermed i mindre grad overskride grænser. Men er det virkelig sådan? Fie er eksempelvis uenig i det de andre mener, fordi Fie har oplevet noget andet. Så er det måske i stedet forestillede forventninger til hvad man skal gøre? Forestillinger, der kunne være anderledes?

Anders havde et eksempel i mandegruppen, hvor hans adfærd blev tolket på en anden måde, end hans hensigt. Anders, nogle af hans venner og nogle af deres veninder var i byen sammen og de er her på dansegulvet sammen, hvor folk danser tæt, og vildt:

”Jeg gider aldrig rigtig gøre noget, når jeg er fuld, så det er måske også derfor folk godt kan fejlfortolke det, fordi de tænker wow folk er mega meget mere fulde. Mig der er det lidt omvendt. Men der kan jeg bare huske, der tog jeg lige en hånd om hende, hvor jeg lige rykker hende hen til os andre, fordi hun bare blev, hun var sådan lidt lille, så hun blev bare puffet rundt og blev puffet væk fra os. Og jeg var sådan, det skal du da ikke, det er da åndssvagt kom her hen. Der blev jeg sådan skubbet væk fra hende, som sådan et- Det var et klar nej, det var også fair nok. Men jeg kan huske jeg tænkte sådan. Det du forstod ud af den akt jeg gjorde, det var slet ikke mine intentioner med den akt. Det var faktisk for at være venlig, og for kammeratskabet og sammen. Jeg blev faktisk lidt fornærmet over, at der blev lagt nogle onde hensigter i.” (Bilag 7:845-54)

Dét at Anders trækker kvinden ind til sig, bliver tolket som om han har en hensigt med at lægge an på hende, selvom hans hensigt egentlig var at sikre, at hun ikke blev puffet væk fra gruppen. Måske af årsager som denne nævnte flere af mændene at de er mere påpasselige med hvad de siger og gør omkring kvinder, fordi de er bange for at træde forkert og overskride nogle grænser uden de er klar over, at de overskrider dem.

Hvis intimitet skal blive et *emancipatorisk projekt* så skal forventningerne til de *kønsbærelse praksisser* også udlignes og forandres. Der synes af være dobbeltstandarder i forbindelse med flirt og tilnærmelser i byen blandt mænd og kvinder; mænd bliver hurtigere dømt for at træde forkert og begå fejl og være *et klamt svin* end kvinder gør,

som i stedet bliver vurderet som *mere flirtende*. Det skaber en frygt hos nogle mænd for at træde forkert og begå fejl når der skal kommunikeres samtykke.

I det næste afsnit vil jeg dykke ned i hvilken betydning dét ikke at kommunikere om sex har for den seksuelle praksis.

Lad os tale om det

Det er meget vigtigt at kommunikere under sex – enten verbalt eller nonverbalt. Dét lagde mine informanter i al fald stor vægt på. I mit interview med Alice foreslog hun eksempelvis, at man nysgerrigt undersøger hinandens kroppe og stiller spørgsmålstejn ved den måde man plejer at have sex på (de bevægelser og teknikker, der plejer at virke) fordi kroppe er forskellige. Da jeg spurgte hende hvordan det kunne se ud, svarede hun:

”Jamen jeg tror, at en forudsætning er, at man slapper ret meget af sammen. Det lykkedes kun for mig med folk, der hviler ret meget i deres krop på en måde, hvor udgangspunktet er sådan her; vi har fået de her kroppe, vi går rundt med, det kan godt ske de ikke ser skide perfekt det ud, det ser vi lidt bort fra, og så er vi nysgerrige på, hvilke knapper kan vi skrue på, for bare at have det virkelig dejligt. Sådan der, hvad kan vi gøre med vores egen krop, hvad kan vi gøre ved hinandens kroppe. Så det er jo sådan noget med, at man rører ved hinanden, at man tager fat i hinanden, kysser hinanden, slikker på hinanden, sutter på hinanden, og hele tiden sådan mærker efter, selv giver udtryk for, men også hele tiden spørger, hvad kan det her for dig, skal jeg fortsætte, skal jeg gå hurtigere, langsommere, hårdere, videre. Altså sådan, at man ikke har nogen forudantagelser om, hvad der er dejligt, fordi alle kroppe er forskellige. Men at man ligesom er meget til stede. Det er jo sådan, at man går på opdagelse på hinanden på en eller anden måde, og langsomt finder ud af, så kan jeg skrue lidt på den her knap, og hvis jeg gør det på den her måde, så føles det rigtig dejligt for dig. Okay, det er du ikke til, det skal jeg lade være med at pille ved, og sådan, ja, på den måde. (Bilag 1:250-66)

Kroppe er forskellige og ikke de samme knapper virker på alle. Så hvad Alice foreslår her er, at vi frakobler os de forestillinger, vi har om hinanden, om sex og om hvad der skal ske, hvad der virker, og hvad der er dejligt. Det skal opdages på ny, når man er med en ny partner, fordi vi ikke er ens – vi har ikke de samme ”knapper”. Disse knapper er bygget ind i det, som Butler betegner som den *heteronormative matrix* – strukturer, der dikterer hvordan, eksempelvis sex, skal praktiseres, føles og lyde.

Illouz forståelse af intimitet, som jeg pointerede i kapitel 4, er, at Illouz trækker det ind i en kapitalistisk forståelsesramme. Hvis vi, for en stund, tager et lignende blik, hvad kan vi så lære?

Ifølge Illouz så indgår vi intime relationer med hinanden på en markedsplads, der er styret af kapitalistiske strukturer (Illouz 2012). Det betyder blandt andet, at vi vurderer os selv, og andre, som *varer*, vi kan tilegnes ved at indgå i *bytterelationer* (Illouz 2012). Disse former for bytterelationer og vareliggørelser kom kvindegruppen ind på, da deres samtale blev drejet over på grænser og samtykke, når de går på natklub i ’byen’. Her talte de om, at man eksempelvis tager lidt udfordrende tøj på for at skaffe sig noget opmærksomhed (blikfang for *varen*), eller de tilnærmer sig andre og taler med dem for at vise interesse eller vise, at de er tilgængelige (Bilag 6:345-95). Eksempelvis nævner Mie den forskel hun oplever alt efter om det er manden eller kvinden, der henvender sig:

”Jeg synes også der ligger noget i, har jeg selv erfaret hvert fald, den opfattelse der er af at når man- Altså der er forskel på hvad mænd og kvinder tænker, når der kommer en af modsatte køn hen. Jeg har da nogle gange snakket med mine veninder, hvor de var sådan; nu snakkede jeg med ham her, nu tror han jeg skylder ham en date, eller sådan et eller andet. Og der vendte jeg det nemlig med nogen mænd, eller drengevenner, hvor de var sådan; jamen kommer der en pige hen og snakker med mig i byen, altså så er den jo halvt inde.” (Bilag 6:356-61)

Nogle af Mies veninder har fået følelsen af at de *skylder en date*, fordi de har talt med en fyr. Det at de har indledt en samtale med fyren bliver anset som en *transaktion*, hvor fyren

på en måde har betalt for den tid han mener hun skylder (det kunne jo være han har købt en drink til hende og brugt tid på at tale med hende i løbet af aftenen, som kunne være brugt på at tale med en anden, som egentlig ville være villig til en date med ham). Omvendt synes Mies mandelige venner at tolke situationer, hvor en kvinde henvender sig til dem og taler med dem som sikre ”sejre”. *Varen* har tilbudt sig, og nu skal han bare beslutte om han vil købe eller ej. Valget er pludseligt kun op til ham. Samtykket bliver her på en måde forhandlet på et økonomisk marked. Et sted hvor man kan købe sig til samtykke; ”Jeg har gjort det her, så nu skylder du mig en [date, knald, osv.]”.

Signalerne bliver på en måde overset eller bevidst tolket som noget andet, end det egentlig er, når vi står i situationer hvor alkohol og stemninger blandes sammen og slører vores sanser, når vi besøger natklubbene i byer rundt omkring. Men hvad så, når der ikke nødvendigvis er alkohol indblandet, og det seksuelle møde eventuelt er blandt to personer, der er i et parforhold med hinanden? Det var blandt andet dét jeg undersøgte i de to fokusgrupper ved at introducere dem for den første case, der handler om Jesper og Maja, der har været i et forhold med hinanden i to år, som jeg også nævnte i analysedel 1 (Se bilag 8). I denne case lægger Jesper op til sex, men Maja siger fra første gang. Anden gang Jesper forsøger siger Maja ikke fra og de ender med at have samleje. Efterfølgende begynder Maja at græde, og det er nu op til fokusgruppen at diskutere, hvad de mener foregår her. I begge grupper kom de omkring, at der sandsynligvis foregår en del overvejelse i Majas hoved om, hvorvidt hun skal tage konflikten eller ej med Jesper i forhold til at hun ikke har lyst til sex. I mandegruppen kommer Kasper ind på, at hendes overvejelser taler ind i en langt større sammenhæng end lige denne ene situation. Det handler om *the greater good*:

”Og det er interessant det der med at det handler, i det her eksempel, er der det her med hvad er det for en konflikt hun gerne vil tage. Hun føler, Maja, jeg får på fornemmelsen hun er sådan. Det er nemmere for hende bare at bukke under, eller hvad man kan sige, end at tage konflikten. Altså det er nemmere for hende og lade sig selv blive overgrebet på end at tage konflikten om at sige nej, fordi det har hun prøvet før. Nu digter jeg. Men det er det jeg fortolker. Det har hun prøvet før, og det er bare ikke det værd, så på en eller anden måde gør hun det ligesom for the greater good, og det er noget jeg

forestiller mig handler- Eller jeg forestiller mig det sker, utallige gange hver dag, rundt omkring i parforhold. Den ene har ikke lyst, og det kan jo også godt være for the greater good, altså det kan godt være man en gang imellem bliver nødt til at sige ja til- Eller man siger ja til nogle ting, også seksuelt. For at undgå nogle konflikter eller for the greater good, forholdet, alle de her forskellige ting og sådan noget.” (Bilag 7:1117-27)

Ifølge Kasper undgår Maja at tage konflikten med Jesper for at bevare relationen, forholdet og sikre, at det ikke går i stykker, fordi det måske har langt større konsekvenser for hende, eller det er nemmere for hende at lade sine grænser blive overskredet end at tage den konflikt, der kan opstå ved at hun igen siger nej og afviser Jesper. Ifølge Goffman skal den optrædende, Jesper i det her tilfælde, ”være opmærksom på hentydninger og villig til at tage sig af dem, for det er ved hjælp af hentydninger, publikum kan advare den optrædende om, at hans forestilling er uacceptabel, og at han må skynde sig at revidere den, hvis han skal redde situationen.” (Goffman 2015:248). Men Jesper er ikke opmærksom på hentydningerne her, eller også vælger han at overse dem. Det medfører, at Maja kan opleves som at være trukket op i et hjørne og egentlig ikke have noget valg andet end at sige ja, som kvindegruppen kom ind på. For hvis det første nej ikke gælder, hvor mange gange skal Maja så sige nej, før Jesper forstår det?

Dét at Maja ikke siger nej anden gang og lader scenen fortsætte kan ses som en form for *beskyttelsesstrategi*, som Goffman betegner det (Goffman 2015:245) – hun er *taktful uopmærksom* på Jespers *brøler* og lader scenen bestå, så hverken Jesper eller Maja *taber ansigt* og ender i en konflikt. Som Line påpeger i fokusgruppen, så handler det om hvad *hun tror han gør* hvad enten det er at han *skrider* eller *finder en anden at gøre det med* (Bilag 6:974-79). Og som Emma påpeger, så kan det kræve rigtig meget mod at sige fra første gang, og når det ikke bliver respekteret kan det være nærmest umuligt at sige fra anden gang (Bilag 6:939-57).

I kvindernes fokusgruppe blev betydningen af *livserfaringer* eller overleverede erfaringer fra venner også nævnt (Bilag 6:406-23). Eksempelvis kan Jesper trække på tidligere erfaringer med Maja (eller andre for den sags skyld), hvor det at presse på, eller forsøge en ekstra gang, rent faktisk har virket – og med et positivt følge. Det kan også være, at

nogle af Jespers venner har fortalt om episoder som denne, hvor det virkede, eller givet ham råd til at skulle presse lidt ekstra på de gange hun siger fra, fordi det har hjulpet dem førhen. Det var ikke noget, der blev fulgt op på i gruppen, så det er bare spekulationer. Men det er plausibelt at tidligere erfaringer (både førstehåndserfaringer og andenhåndserfaringer) har en betydning for både mænd og kvinders handlinger. I et interview med Johanne nævnte hun, hvordan hende og hendes veninder godt kan støtte hinanden på en måde, der faktisk kan være med til at problematisere andres manglende lyst til en person. Johanne nævner, at hvis en af hendes veninder har været i et forhold, hvor det er hende, der har haft den største libido, der har Johanne kunne mærke en tendens til at vennegruppen hurtigt forsikrede veninden om, at der intet var galt med hende, at hun er *megalækker* og han er ”nedern fordi han ikke har lyst til hende”. Opmuntrende ord for veninden, men som Johanne også nævner samtidig er ret giftige, fordi det samtidig er med til at stigmatisere mandes manglende lyst (Bilag 5:223-35). Så måske skal vi i stedet søge mod positive fællesskaber, der støtter en i realistiske fortællinger. Forslaget om positive fællesskaber blev også bragt op af Hans i mandegruppen:

Hans: Ja, fordi det sad jeg også og tænkte på, jeg tror netop ikke problemet det er at vi prøver at få perspektiver på de her ting der sker, fordi jeg tror ikke det er en normal ting man har de her samtaler mellem sine kammerater. Jeg tror kvinder kan måske godt tale lidt mere om det sammen end vi gør. Men jeg tror ikke mænd tit taler om seksualitet og sex på den her måde som vi gør nu med den her åbenhed. Hvis nu jeg sad, som mand, med nogle ret så fucked up holdninger og jeg ikke ved at de er fucked op, og jeg så møder en gruppe mænd og har en samtale omkring det og jeg udtrykker det her, og jeg kan se de er meget uenige med mig. Så begynder jeg også at overveje om jeg har et helt forskruet billede på hvordan det egentlig fungerer med at have intimitet med en kvinde. Det kan være jeg lige skal genoverveje den måde jeg er på, og den måde jeg handler på og de ting jeg tænker omkring de her kvinder, ikke. Men det kræver også at der er en åbenhed til at kunne snakke om netop sex, og det afhænger rigtig meget af kultur og hvilket miljø du omgås i og hvem-

Anders: Og at du ikke bliver dømt på det

Hans: Ja, ja også det

Anders: Man skal være åben overfor det og åben omkring sine erfaringer og holdninger

Hans: Ja, også selvom de måske indikerer noget mere negativt

Mandegruppen indikerede en åbenhed over for at tale med andre mænd om seksuelle vanskeligheder, udfordringer eller problemer. Der er i sådanne fællesskaber også en mere analytisk distance til at kunne reflektere over ens praksis og fortolkning af situationen. Denne distance har man ikke i den konkrete situation, fordi de der skal handle mere abrupt på de informationer de får på scenen. Disse to scenarier kan ses som *frontscenen* og *bagscenen* (Goffman 2015). Frontscenen er, ifølge Goffman, hvor scenen udspilles og der skal handles enten efter et manuskript eller improviseret. På bagscenen har skuespillerne mulighed for at øve replikker og scener ved at tale med hinanden om tidligere spillede scener og erfaringsudveksle med hinanden. På denne måde bliver de mere klar på de komplicerede scener det kan udvikle sig til, når den ene part ikke følger det tiltænkte manuskript. Hvis mænd og kvinder bliver bedre til at tale med venner og veninder om svære seksuelle situationer, kan det formentlig hjælpe med at forstå og spille scenerne bedre samt bedre kunne navigere, hvis scenen ændrer sig.

De optrædende kan også tale med hinanden inden scenen skal spilles, hvor de kan forventningsafstemme og aftale, hvordan de skal optræde (Goffman 2015:243). Eksempelvis kunne Jesper åben en samtale med Maja om, hvorfor han havde lyst til sex og hvorfor hun ikke havde. På denne måde kunne det være at situationen ikke var endt i en grænseoverskridelse. Goffman siger at:

”En optræden med et fuldt manuskript ligesom et skuespil vil være meget effektivt, så længe ingen uheldig begivenhed bryder ind i den fastlagte rækkefølge af udtalelser og handlinger. Når rækkefølgen først er blevet forstyrret, kan de optrædende måske ikke finde tilbage til det stikord, der

skulle få dem til at fortsætte, hvor de slap inden forstyrrelsen.” (Goffman 2015:243).

Så hvis en optræden skal være mere effektiv er vi nødt til at udvide det manuskript, der foreligger, ved at tale med hinanden og erfaringsudveksle med andre, for på den måde kan vi forbedre og nuancere manuskriptet og undgå at forblive i de faste rammer for hvad sex er, hvordan sex ser ud og hvordan sex *praktiseres*. Illouz betegner dette som *emotionel autenticitet* – det at vi skal være emotionelt autentiske over for os selv om dem vi er omkring (Illouz 2012:31). Vi skal kommunikere hvad vi føler, hvordan vi har det, og hvad vi har lyst til for at skabe den intimitet, som parforhold og seksuelle rum kræver. Selvom det kunne synes at vi vil blive mere frigjorte ved at bryde ud af de rammer og strukturer for hvordan der skal performes, så er vi nødt til at have dem for at sikre, hvad Giddens kalder *ontologiske sikkerhed* (Giddens 2020). Denne opnår vi eksempelvis ved at have manuskripter for, hvordan sex skal performes.

Delkonklusion på analysedel 2

Der findes et script for hvordan man skal agere ift. sex, som defineres ud fra tidligere erfaringer, erfaringsudvekslinger samt forventninger forbundet til ens køn. Vi indgår i seksuelle skuespil med hinanden, som er bundet op på særlige forventninger til hvordan det skal se ud og hvem der skal gøre hvad. Situationer med grænseoverskridende adfærd kan opstå ved at den overskridende part overhører de hentydninger der bliver givet om den upassende forestilling. I situationer hvor de bliver overset kan den anden part komme til at udvise taktfuld uopmærksomhed og lade den uheldige episode passere. Der er forventninger til køn, hvilket gør det megasvært at bryde ud af strukturelle roller – selv på dansegulvet kan ens hensigt blive fejltolket.

Vi skal tale om det – det starter ved os selv, hvis vi skal de strukturelle ting ift. køn og den seksuelle akt til livs. Men det er ikke nok at tale om det verbalt. Vores kroppe skal også praktisere kommunikation med hinanden, som ikke baseres på seksuelle manuskripter.

Kapitel 6: Konklusion & videre arbejde

I mit speciale har jeg arbejdet ud fra følgende forskningsspørgsmål:

1. *Hvordan forstås seksuelle grænser og samtykke i dag?*
2. *Hvordan praktiseres disse forståelser i seksuelle møder mellem heteroseksuelle mænd og kvinder?*
3. *Hvilken betydning har køn for den måde seksuelle møder fortolkes?*

Med afsæt i enkeltinterviews og to fokusgrupper kan jeg konkludere, at *sex*, *seksuelle grænser* og *samtykke* i høj grad defineres som *situationelle*, *kontekstuelle* og *individuelle* sæt af *praksisser*, der isoleret set ikke nødvendigvis defineres som *sex*, men som i samspil med hinanden kan konstruere en *seksuel scene*. Sex kan anses som en dans, som vi til tider danser forskelligt. Én forventer måske trin til en tango, mens en anden bedst kan lidt swing. Sex er præget af specifikke omstændigheder. Sex bliver med andre ord til, når det bliver sat i sammenhæng med konkrete situationer og bevidste hensigter. Sex består af bevidste, ritualiserede og performative praksisser mod en konkret anden, der også er enig i, at praksisserne er sex. Sex er mange forskellige ting, og forståelsen af sex præges af meget individuelle præferencer. Eksempelvis er det et must for nogen, at der er forskellige rekvisitter i form af *kinks*. Her kan slag, kvælning og dominans indgå i den seksuelle praksis. Sex er for andre forspil i lang tid forud og implicerer andre personer i de seksuelle fantasier, og sex ophører oftest, når én eller flere parter har nået klimaks i form af en *orgasme*. I andre tilfælde kan den seksuelle akt siges at fortsætte ud over orgasmen ved at tale om akten efterfølgende, hvor den seksuelle akt evalueres.

De seksuelle grænser er, ligesom sex, *individuelle* og *kontekstuelle* og hænger sammen med præferencer for seksuelle praksisser. Grænser bruges også til at skabe et handlingsrum, hvori en signifikant anden kan handle indenfor.

Samtykke er blevet omtalt som noget, der kan kommunikeres både verbalt og nonverbalt. Verbalt kan det være ved at instruere en person til at gøre bestemte ting, eller ved at spørge direkte, om en personen vil have sex. Bekræftende lyde i form af støn kan være verbale former for samtykke. Nonverbalt kan man gengælde den anden persons berøringer, man kan tage sit tøj af og bevæge sin krop sensuelt, ligesom man via

øjeblik kontakt kan bevare en forbindelse mellem hinanden. Samtykke er samtidig også noget, der kan *mærkes* eller *fornemmes* i situationen på baggrund af de signaler, som partneren sender. Samtykke er også situationelt og bliver også influeret af ens *erotiske kapital*. Her er forskel på, hvem der har samtykke til hvad, og typisk har en person med højere erotisk kapital samtykke til mere, end én med mindre erotisk kapital. Samtykke blev af mine informanter også inddelt i to overordnede kategorier; *formelt* og *uformelt samtykke*. Den første omhandler de juridiske dimensioner – hvad er grænsen for hvornår noget kan straffes og læner sig ind i den nye samtykkelov? Den anden omhandler den form for samtykke, som de gør i de seksuelle rum. Sex, grænser og samtykke hænger uløseligt sammen med hinanden i rutinerede praksisser. Som en dans, hvor vi stille og roligt danser frem og tilbage mellem hinanden og gradvist mærker efter og samtykker til mere og mere. Jagten på en orgasme kan skabe en *fremmedgørende* oplevelse, hvis den seksuelle praksis bliver reduceret til kroppe, der handler med hinanden med det ene formål at opnå en orgasme.

Overordnet mener jeg, at vi skal blive bedre til at tale med hinanden om vores seksuelle grænser, og i denne forbindelse kan det være givtigt at skabe flere backstage-rum, hvor vi får mulighed for at tale om seksuelle udfordringer, vanskeligheder og bekymringer. Men sex er noget, der skal mærkes, opleves og nydes, og det kan være svært at sætte ord på. Derfor er det ikke nok bare at tale om det – vi skal have det nonverbale via kropslige praksisser med! Dem får vi bedst med ved at bryde med de heteronormative seksuelle manuskripter og lade vores kroppe kommunikere nysgerrigt med hinanden.

For at blive bevidste om hinandens og egne grænser, kan vi ikke undgå at komme til at overskride dem engang imellem. Vi skal turde at sige, at det er okay, så længe det bliver håndteret ordentligt. Imidlertid gav mine informanter udtryk for, at de særlige kønslige forventninger til seksuelle praksisser, der eksisterer til deres køn i forhold til seksuelle praksisser skaber en frygt (særligt hos mænd) om at komme til at overskride grænser ved at begå fejl eller træde forkert. Grænser bliver dermed set som noget, der ikke må overskrides, men i sagens natur, er grænser nødt til at blive overskredet for, at vi har en idé om, hvor de går. Metaforisk kan vi forstå sex som en dans, hvor vi ikke altid danser samme stilart. Det er et problem, for så følger trinnene ikke de samme skabeloner, og vi

vil uundgåeligt komme til at træde hinanden over tæerne. Men med vedvarende øvelse vil vi på sigt mestre samme stilart. En vigtig pointe er dog, at grænser er flydende og dermed kan ændre sig løbende. Vi skal derfor kontinuerligt og nysgerrigt undersøge hinandens kroppe og komme ud af forestillingen om, at alle kroppe er ens og synes, at de samme ting er dejligt. Dermed bevæger vi os sammen væk fra forestillingen om én universel type nydelse.

Hvis sex og intimitet virkelig skal være det *emancipatoriske projekt*, som Giddens taler om, så skal vi også *forandre*, *adressere* og måske endda *nedbryde* de stereotype forestillinger om, hvad sex er, hvordan sex gøres, og hvordan sex føles. Der er en konformitet i at sætte sex på formel, gøre det til noget universelt, en drejebog for praksis, når man ikke kender til andet. Men det er ikke nemt (hvis muligt overhovedet) at lave en formel, der gælder alle. Samtykkelovgivningen har rykket ved nogle grænser og nogle forståelser af samtykke. Ordet samtykke fylder mere og mere i folks bevidsthed, måske i deres munde, men vi skal længere endnu. Lovgivningen rækker ikke altid helt ind i soveværelset, men det gør uddannelse, erfaringer og sparring måske. Jeg lærer ikke ret meget om, hvordan jeg danser jive ved at snakke om det og ved at tale om, hvordan trinene udføres rent teknisk. Jeg er nødt til at danse en jive, træde forkert, lære hvordan min krop kan bevæge sig, og hvordan det føles at danse dette – sammen med min partner. I de to fokusgrupper jeg afholdte kunne de godt blive enige om den grænseoverskridende adfærd, og de kunne også, til dels, blive enige om, hvordan man i stedet skulle have handlet. Men det er noget andet at stå i situationen og skulle reagere hurtigt på scenens udvikling – og her er den nemmeste reaktion den kropslige. Det er ikke altid ligetil at stoppe op og reflektere over situationen mens den udspiller sig – man er nødt til at improvisere. Derfor skal de kropslige skabeloner også have en justering, hvis grænseoverskridende situationer ikke skal udvikle sig til overgreb eller voldtægter. Problemet, som jeg ser det, er, at vi tillader, at kroppen falder tilbage til det forventelige, forestillede måder at praktisere sex på, der på mange måde kan blive for generelle. Der er næppe nogen, der mener, at vi skal være grænseoverskridende og handle på måder, der kan opfattes som overgreb af andre, så på den måde taler samtykkeloven ind i noget, de fleste allerede ved, og helst vil undgå. Sprogligt har det i fokusgrupperne ikke været svært at sætte ord på og påpege de steder, hvor grænser blev overskredet og hvor den dårlige opførsel startede. Hvad der derimod var vanskeligt for dem var, at blive helt enige om,

hvordan der ellers skulle handles. Jeg mener, at vi skal starte med en nysgerrighed på hinanden med et større fokus på eksperimenterende kroppe, der guides af ord.

Jeg finder, i tråd med eksisterende forskning, at flere af de kønsmæssige forventninger til sex også er at finde i mit empiriske materiale, herunder dét som Wiederman (2005) konkluderer, oplever nogle af mine informanter, at der er forventninger til, at mænd tager mere initiativ og er dem, der skal sikre, at kvinden har givet samtykke. På samme måde som Willis og Jozkowski (2019) finder jeg også, at mine informanter har givet udtryk for, at samtykke på et eller andet niveau forudsættes i parforhold med begreberne om *social kontrakt* og *seksuel anciennitet*. Altså at så snart der er givet samtykke til sex tidligere synes der at være en forventning om, at samtykket også kan være gældende ved efterfølgende møder.

I forhold til samtykke finder jeg også, at min empiri giver udtryk for at det kan *mærkes* eller *fornemme* i tråd med den *sansning*, som Johansen, Pedersen & Thomsen (2020) finder. De finder også at overgreb ikke bunder i miskommunikation, men i stedet at signalerne vælges at blive overset. Det blev ikke eksplicit drøftet i hverken mine interviews eller fokusgrupper, men jeg mener godt at kunne se lignende resultater, fordi mine informanter ikke var i tvivl om den grænseoverskridende adfærd præsenteret i de forskellige cases. Her var de meget klare omkring, hvilken adfærd der er grænseoverskridende eller ej. Mine informanter gav også udtryk for, at de i langt højere grad forholder sig til samtykke og seksuelle grænser og er meget opmærksom på ikke at overskride disse.

Jeg finder i mit studie her at den overordnede konklusion er at vi skal blive bedre til at kommunikere grænser med hinanden og tale om sex – men det er ikke nok kun at være verbale omkring det. Vi skal have vores kroppe med – vi skal have fokus på praksisser. Vi skal lære vores kroppe at indgår i seksuelle manualer der fordrer seksuelt samtykke. Vi skal forandre de seksuelle manuskripter så de kan rumme opmærksomhed på hinandens behov og grænser. Hvis vi læner os ind i de stereotype seksuelle forestillinger, som givetvis kommer fra porno, så kommer vi til at overskride grænser hos andre og hos os selv. Vi skal blive mere *emotionelt autentiske*, som Illouz påpeger.

Jeg har gjort brug af en prakseologisk videnskabsteori, som har vist sig at være særdeles gunstig for refleksioner om sex, seksuelle grænser og samtykke. Dét at bryde det ned til praksisser og forstå kroppen som bærer af disse praksisser, har medvirket til fundene at det ikke alene er sproget, der skal ændres, men også vores kropslige praksisser. Jeg havde overvejet at tage udgangspunkt i symbolsk interaktionisme og forholde mig til, hvordan meninger konstrueres ud fra de signaler og symboler, vi kommunikerer til hinanden. Mit fravalg begrundes jeg i, at der ville have været for meget fokus på sproget, og en fejlagtig konklusion ville formentlig have været, at grænser blev overskredet grundet miskommunikation eller fejltolkninger. Det kan dog stadig være en konklusion og sikkert også gældende i flere tilfælde. Men hvis vi i stedet har fokus på praksisser som kropslige rutiner finder vi i stedet, at de strukturelle forventninger til køn og krop i højere grad er styrende for, om grænser bliver overskredet, fordi vi for hurtigt læner os ind i disse manuskripter.

Jeg har undersøgt informanternes holdninger og italesættelse af praksisser, og dermed har jeg ikke undersøgt deres praksisser, som de ville udspille sig. Enkelte har tilkendegivet egne erfaringer og historier, der kunne bidrage til forståelsen af de handlinger der er foregået, men hvis det skal kunne generaliseres, bør man i stedet undersøge flere personer, der har været udsat for grænseoverskridende adfærd, personer der har oplevet disse situationer og lade disse oplevelser være genstand for forskningen. Min empiri taler mere ind i en idealiseret forestilling om, hvad der er rigtig og forkert, og hvad der går galt i situationerne. De har haft mulighed for at ”bremse” tiden og vurdere situationen på afstand af tid og rum. Det gør, at deres holdninger til, hvad de ville gøre måske er farvet af en forestilling om, hvad man *bør* gøre, frem for hvad man rent faktisk ville gøre. Derfor vil jeg foreslå, at fremtidige undersøgelser gør brug af en prakseologisk videnskabsposition og her undersøge de seksuelle praksisser mere direkte, end jeg har gjort.

Det er en relativ lille mængde empiri, jeg har arbejdet med i forhold til at kunne generalisere det til en større population. Mine empiriske fund kan dermed kun siges at omhandle den afgrænsede gruppe af personer, jeg har talt med. Dog drager jeg flere konklusioner i tråd med eksisterende forskning, hvilket vidner om, at flere af fundene formentlig vil kunne findes i andre kontekster også.

Litteratur

Aubrey, Jennifer Stevens, Larissa Terán, Leah Dajches, Heather Gahler & Kun Yan (2022) "Is Sexual Consent Sexy?: Investigating the Effects of a Televised Depiction of Verbal Sexual Consent on College Student's Sexual Consent Attitudes and Behavioral Intentions", *Health Communication*, DOI: 10.1080/10410236.2022.2087264.

Benoit, Aryn A. & Scott T. Ronis (2022) "A Qualitative Examination of Withdrawing Sexual Consent, Sexual Compliance, and Young Women's Role as Sexual Gatekeepers", *International Journal of Sexual Health*, 34(4):577-592.

Boisen, Asta-Maja Njor & Katinka Klinge Albrechtsen (2022) *FEMINISTISK SELVFORSVAR – om at sætte grænser*. København: Gyldendal.

Brady, Anita & Tony Schirato (2011) *Understanding Judith Butler*. London: SAGE Publications Ltd.

Brinkmann, Svend & Lene Tanggaard (2015) *Kvalitative metoder. En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.

Brinkmann, Svend (2015) "Etik i en kvalitativ verden", i Brinkmann, Svend & Lene Tanggaard (red.) *Kvalitative metoder. En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag. Kap. 22:463-480.

Butler, Judith (2010) *Kønsballade: Feminisme og subversionen af identitet*. København: Forlaget THP.

Clod, Bente (1976) *Det autoriserede danske samleje og andre nærkampe*. København: Gyldendal.

Clod, Bente (2016) *Kyssekraft. Udvidelse af erozonen*. København: Tiderne Skifter Forlag.

Damgaard, Bodil (2019) "Fokusgrupper", i Catharina Juul Kristensen & M. Azhar Hussain (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*. København: Samfundslitteratur. Kap. 8:131-145.

Den Store Danske (u.å.) "#MeToo", Link: <https://denstoredanske.lex.dk/MeToo> senest tilgået d. 31.05.23.

Ejrnæs, Morten & Merete Monrad (2012) *Vignetmetoden. Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling*. København: Akademisk Forlag.

Fjær, Eivind Grip, Pedersen, Willy & Sandberg, Sveinung (2015) "'I'M NOT ONE OF THOSE GIRLS': Boundary-Work and the Sexual Double Standard in a Liberal Hookup Context", *Gender & Society*, 29(6):960-981.

Foubert, J. D., Garner, D. N., & Thaxter, P. J. (2006). "An exploration of fraternity culture: Implications for programs to address alcohol-related sexual assault". *College Student Journal*, 40, 361–373.

Gagnon, John H. & William Simon (2017) *Sexual Conduct*. London: Routledge.

Giddens, Anthony (2020) *Intimitetens forandring. Seksualitet, kærlighed og erotik i det moderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.

Goffman, Erving (2015) *Hverdagslivets rollespil*. København: Samfundslitteratur.

Grazian, David (2007) The Girl Hunt: Urban Nightlife and the Performance of Masculinity as Collective Activity, *Symbolic Interactionism*, 30(2), 221-243

Halkier, Bente (2015) "Fokusgrupper", i Svend Brinkmann & Lene Tanggaard (red.) *Kvalitative metoder. En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag. Kap. 6:137-151.

Halkier, Bente (2012) *Fokusgrupper*. København: Samfundslitteratur.

Harasymchuk, Cheryl, Pamela C. Regan & Susan Sprecher (*in press*) "Desire- The pursuite of physical, psychological, interpersonal (and sexual) pleasure", *in press*.

Horowitz, Ava D. & Louise Spicer (2013) "Having Sex" as a Graded and Hierarchical Construct: A Comparison of Sexual Definitions among Heterosexual and Lesbian Emerging Adults in the U.K.", *Journal of Sex Research*, 50(2):139-150.

Illouz, Eva (2012) *Why Love Hurts*. Cambridge: Polity.

Jacobsen, Michael Hviid (2012) "Adaptiv teori – den tredje vej til viden: En stående invitation til syntesesociologi", i Rasmus Antoft, Michael Hviid Jacobsen, Anja Jørgensen & Søren Kristiansen (red.) *Håndværk & horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. Kap. 9 s. 249-291.

Johansen, Katrine Bindsbøl Holm (2021) "Seksuelt samtykke og mulige årsager til seksuel vold", i Tine Søberg, Trine Baumbach & Linda Kjær Minke (red.) 2021 *Voldtægtssagen – Retssystemets akilleshæl. Teori og Praksis*. København: Djøf Forlag, Kap. 2 s. 45-65.

Johansen, Katrine Bindsbøl Holm, Bodil Maria Pedersen & Tine Tjørnhøj-Thomsen (2020) ""You can Feel that on the Person" – Danish Young People's Notions and Experiences of Sexual (Non)Consenting", *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 28(1): 4-17.

Justitsministeriet (2020) "Folketinget vedtager ny samtykkelov" Link: <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/folketinget-vedtager-ny-samtykkelov/> senest tilgået d. 17.01.23.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2015) *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.

Loe, Erlend (2019) *Doppler*. København: Gyldendal.

LGBT.dk (u.å.) ”Kink”, Link: <https://lgbt.dk/ordbog/kink/>, senest tilgået d. 31.05.23

LGBT.dk (u.å.) ”Submissiv”, Link: <https://lgbt.dk/ordbog/submissiv/>, senest tilgået d. 31.05.23

Lybech, Frida Marie & Prieur, Annick (2020) ”Kriminologer: Ny voldtægtslov vil nok ikke føre til markant flere domme” Link: <https://www.information.dk/debat/2020/05/kriminologer-ny-voldtaegtslov-nok-foere-markant-flere-domme> senest tilgået d. 03.04.23.

Murata, Sayaka (2019) *Døgnkioskmennesket*. København: Grif.

Murray, Sarah Hunter (2018) ”Heterosexual Men’s Sexual Desire: Supported by, or Deviating from, Tradition Masculinity Norms and Sexual Scripts?”, *Sex Roles*, 78:130-141.

Newstrom, Nicholas P., Steven M. Harris & Michael H. Miner (2021) “Sexual Consent: How Relationships, Gender, and Sexual Self-Disclosure Affect Signaling and Interpreting Cues for Sexual Consent in a Hypothetical Heterosexual Sexual Situation”, *Sex Roles*, 84:454-464.

Poulsen, Birgitte (2019) ”Semistrukturerede interviews”, i Catharina Juul Kristensen & M. Azhar Hussain (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*. København: Samfundslitteratur.

Rasborg, Klaus (2018) ”Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi”, i Fuglsang, Lars, Poul Bitsch Olsen & Klaus Rasborg (red.) *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. København: Samfundslitteratur.

Reckwitz, Andreas (2002) "Toward a Theory of Social Practices A Development in Culturalist Theorizing", *European Journal of Social Theory*, 5(2):243-263.

Retsinformation u.å. Link: <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00085> senest tilgået d. 17.01.23.

Rubow, Cecilie (2010) "Samtalen. Interviewet som deltagerobservation", i Kirsten Hastrup (red.) *Ind i verden. En grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag. Kap. 11:227-246.

Sex og Samfund (2021) "Unge forhold til og forståelse af samtykke og grænser i seksuelle situationer".

Sexogsamfund.dk (u.å.) "Nervøse mænd kontakter sexlinjen", Link: <https://sexogsamfund.dk/om-os/nyheder/nervøse-mænd-kontakter-sexlinjen-med-forvirring-om-samtykkelov>, senest besøgt d. 31.05.23.

Solanas, Valerie (2021) *SCUM Manifest*. København: Grif.

Solnit, Rebecca (2019) *Mænd forklarer mig ting*. København: Rosinante.

Srinivasan, Amia (2022) *Retten til sex*. København: Gutkind.

Søndergaard, Sanne (2021) "Forord", i Solanas, Valerie (2021) *SCUM Manifest*. København: Grif.

Træholt, Frederikke & Hjælland, Michael (2020) "Ekspert advarer mod samtykkelov" Link: <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE11978393/ekspert-advarer-mod-samtykkelov/> senest tilgået d. 03.04.23.

Vaadal, Kristine (2022) "From hooking up to staying in? Women negotiating appropriate sexuality in nightlife with age", *Sexualities*, 25(8):1111-1125.

Weeks, Jeffrey (2011) *The Language of Sexuality*. London: Routledge.

Wiederman, Michael W. (2005) "The Gendered Nature of Sexual Scripts", *The Family Journal*, 13(4):496-502.

Willis, Malachi & Kristen N Jozkowski (2019) "Sexual Precedent's Effect on Sexual Consent Communication", *Archives of Sexual Behavior*, 48:1723-1734.

Willis, Malachi, Mary Hunt, Alicia Wodika, Darson L. Rhodes, Jessica Goodman & Kristen N. Jozkowski (2019) "Explicit Verbal Sexual Consent Communication: Effects of Gender, Relationship Status, and Type of Sexual Behavior", *International Journal of Sexual Health*, 31(1): 60-70.

Bilagliste

- Bilag 1: Interview med Alice
- Bilag 2: Interview med Karoline
- Bilag 3: Interview med Victoria
- Bilag 4: Interview med Henrik
- Bilag 5: Interview med Johanne
- Bilag 6: Fokusgruppeinterview med kvinder
- Bilag 7: Fokusgruppeinterview med mænd
- Bilag 8: Opgaver til fokusgruppeinterview
- Bilag 9: Opslag til sociale medier
- Bilag 10: Flyers til rekruttering
- Bilag 11: Interviewguide til enkeltinterview
- Bilag 12: Samtykkeerklæring til enkeltinterview
- Bilag 13: Samtykkeerklæring til fokusgruppe
- Bilag 14: Jodel beskeder